

Proverbs

Hay mippanggep nah liblu an Proverbs

Hituwen liblu an Proverbs ya naamung an kinalin di nungkalaing ya nungkanomnoman mipanggep hi biyag ya hay maphod an pakihayyupan hi ibban tagu ya ke Apu Dios. Hanadan tatagun waday takut dat mangun-unud dan Apu Dios ya lumaing da ya manomnoman da, mu nadan makudang di nomnom nan maid di lispitu dan hiya ya adida gangaman an manomnoman ya lumaing. Hay ohan kibalinan di “Proverbs” an “mashal” hi kalin di Hebrew ya antikken kali mipanggep hi ine-en an maunud ta waday maphod an pangie.

Hay ustun umanhan an nakalkali ketuwen liblu an Proverbs ya mipanggep hi laing ya kanomnoman. Nipainilan tuwen libluy mipanggep hi laing, hay inilan di tagu ya hay kabaelan di tagun mumpilih maphod an atona mipuun nah inila nan maphod.

Hay nitudok ketuwen liblu:

1. Hay tugun ta manomnoman ya lumaing di ohan tagu ya ta adina iun-unud hi at-atton nadan makudang di nomnom na. (chapters 1-9)
2. Hay nunhinnatkonan di tagun nanomnoman ya nalaing ya tagun makudang di nomnom na. (chapters 10-15)

3. Hay kiphodan an maalan nadan mamilin mangat hi maphod ya hay ad-adin maalan bokon pangatan hi adi maphod di piliyon da. (chapters 16-31)

Hanadan tugun di nanomnoman

¹ Datuwe nadan maphod an kali ya tugun din imbabalen David an hi Solomon an oha nadah numpatul ad Israel handi. ² Datuwen tugun ya bumaddang hi tagu ta manomnoman ya madisiplinaan ya bumaddang hi tagun munawat hi naligat an tuttudu mipanggep nadah importanteh nitaguwan. ³ Hanan tagun mangngol ke datuwen tugun ya madisiplinaan nimpe ya pumhod di pangienat hay maphod, maandong ya limpiyuy atona. ⁴ Ya bumaddang nah tagun nalakan midngolan ta adi mahaul ta mawaday punawat na. Ya bumaddang nah manangpan makudang ni-an di inila nat manomnoman ya mawaday inilaona ta inila nan mumpilih maphod an atona. ⁵ Ya bumaddang nah tagun mangngol ke datuwe ta mad-uman di inilana ya nomnom na. Ya bumaddang nah waday punawat nat maadalan. ⁶ Ta damanan maawatana nadan naligat an maawatan an kibalinan nadan tugun, ab-abig ya kalin nan nalaing an nanomnoman.

⁷ Hay pangipaanhanaan di tagun mangat nadah pinhod APU DIOS di kipuunan di lumaingan ya kanomnoman di tagu. Mu nada ken makudang di nomnom na ya kahingon day maphod an tugun ya disiplina.

Hay adi paki-ayan hi gaga-ihon ibba

⁸ He-an imbabalek, un-unudom di tugun da amam ke inam. ⁹ Hanadan itugun day mangipaphod hi pangi-em an mialig nah maphod an pongot weno banggol an mangipaphod hi angang.

¹⁰ Deket awison dakah gaga-ihon tagun maki-at ka nah aton da ya adim un-unudon. ¹¹ Adim hangudon dida hin kanan day “Maki-e kan dakamit etaku mumbotak hi tagu ta patayon taku takon di maid di bahul na. ¹² Hanadan botakon taku ya makattagu da ya nal-ot da mu patayon taku didat kay da matagun nilubuk. ¹³ Ne pinnu takuy bale taku nadah nganneh diyen limmu da ya nadan nabalol an ngunut dan alan taku. ¹⁴ Makat etaku aton di athidit deket waday inala taku on nunggogodwaan taku.”

¹⁵ He-an imbabalek, adika maki-kieh athidin tatagu ta adim aton di at-atton da ¹⁶ te gagaid dan mangat hi gaga-iho ya pumate da. ¹⁷ Inila takun adi makna nadan hamuti hin pun-iha-ad taku nan lingon yaden ang-angon da. ¹⁸ Mu nadan gaga-ihon tatagu ya kay maid di nomnom da te makna dat mate da nah inha-ad dan kaknaan di udum an tatagu. ¹⁹ Athidi bon mate nan tagun naka-agum ya pumatet alanay limmun di ibbanan tagu.

Hay ayag di kanomnoman

²⁰ Hay kanomnoman ya mialig nah babain mungkalih tatagu nadah kakalata ya nadah kaamungan di tatagu. ²¹ Muntugun hi tatagu takon di daanay kaamungan da, hi hoob di boble weno hi kalata.

²² Kananay “Dakayun makudang di nomnom na, kon athina kayu ta nangamung an adiyu usalon di nomnom yu? Kon punnanongon yun adiyu pinhod an mun-adal? Itikod yun manaltalangga nadah nalaing ya nanomnoman.

²³ Mundongol kayu hin kalyan dakayu te tugunon dakayu ya ituttuduk di maphod an wadah nomnom kut inilaon yu.

²⁴ Ayaayagan dakayu ta umali kayun ha-on ta baddangan dakayu mu adiyak hangudon. ²⁵ Mu gapu te adiyu donglon di tugun ku ya adiyu pinhod an makalyan ya ²⁶ katataw-an dakayun ha-on nah tiempon maligatan kayu. ²⁷ Makulug an taltalangaan dakayu ya adi dakayu baddangan hin umaliy ongal an ligat an kadadagan yun mialig hi nal-ot an puwok an dadagonay bale.

²⁸ Deket mumpahpahmok kayun mumpabad-dang ke ha-on ya adi dakayu hangudon ya takon di eyak hamakon ya adi kayu pakahamak.

²⁹ Adiyu pinhod an mun-adal ya adiyu ipaanhan an aton di pinhod APU DIOS. ³⁰ Adiyu bo pinhod an un-unudon di tugun ku ya adiyu pinhod an makalyan ³¹ ta kay yu intanom di gaga-iho ya kay yu apiton nan bungan diyen intanom yun hidiyey kadadagan yu. ³² Hanan tagun makudang di nomnom na an adina pagan-anuy maphod an pang-i-e ya habadonay katayana.

³³ Mu am-in nadan mundongol hi tugun ku ta un-unudon da ya luminggop dan maid di takutan dan maat ke didah ad-adi.”

Hay kinainportanten di kanomnoman

¹ He-an imbabalek, deket pinhod mun mabendisyonan ya donglom tun itugun ku. Ihaha-ad muh nomnom mu ya adim kal-iwan di ituttuduk ke he-a. ² Pakaddonglom nadan tugun an umidat hi kanomnoman ya atom am-in di kabaalam an mun-awat ke dadiye. ³ Ya deket pinhod mun abun manomnoman ya pinhod mun mawaday pun-awat mu, ⁴ deket hapulom an umat hi panamak muh pihhu weno umat hi panamak muh natalak an nabalol an odon ⁵ ya inilaom di atom ta ipaanhan mun aton di pinhod APU DIOS ya mihamad di pakihayyupam ke hiya. ⁶ Man-uke ya hi APU DIOS di kalpuwan di kanomnoman, hay dakol an inila ya hay pun-awat. ⁷ Hiyay mumbendisyon ya bumaddang ya hiyay kay happiyon nan makangngun-unud ke hiya ta maid di ad-adin maat ke hiya. ⁸ Ipaptok na ya adugana nadan nanongnan mangun-unud ke hiyan limpiyuy pangat nah ibbanan tagu.

⁹ Kinali deket un-unudom di tugun ku ya inilaom an mangat hi niptok, hay maandong ya limpiyu ya inilaom di maphod an pangi-e. ¹⁰ Ta manomnoman ka ya umamlong ka gapu nadah inadal mu. ¹¹ Ya ta maid di atom hi gaga-iho te inilam ya maawatam di mipanggep hi maphod an aton.

¹² Ya mihwang kah implanun di gaga-ihon tagu te nanomnoman ka. ¹³ Dadiyen tatagu ya inwalong da nadan maphod an pangi-e ta paddungnay wada dah tapol. ¹⁴ Pun-amlongan day pangatan dah gaga-iho ya maka-an-anla dan

munhaul ¹⁵ ya munlukuh ibba dan tagu ta hidiye nan adi madinol di tagun dida.

Hay adi pakihayyupan hi himpappangen babai

¹⁶ Adika mahaul hi kalin di babain makilalaki ten nanomnoman ka. ¹⁷ Hay athidin babai ya tinayanany inayanan imbahho nay insapata nan Apu Dios handih nalahinana. ¹⁸ Hanan lalakin umeh balen di athidin babai ta aton dan duway malalao ya paddungnay idalanah dalam di katayan ya paddungnay umeh kadungayan an boblen di nate. ¹⁹ Ya nan lalakin mangihuyop hi athidi ya adi mo mibangngad te adi pakahamak nah dalam an umeh kataguan.

²⁰ Kinali adim aton di athidi mu un-unudom di pangi-en di maphod an tagu ta mumbiyag kan maphod di pangi-em. ²¹ Te hay maphod an taguy munnanong an miha-ad tuh boble. ²² Mu nadan gaga-ihon tatagu ya pakaanon Apu Dios dida tuh boble. Paddungnay bagutona dida umat hi pamagutan di taguh holok.

3

Hay tugun hanadah mangat-agun linalaki

¹ Imbabalek, adim kal-iwan datuwen ituttuduk ta datuway un-unudom. ² Deket atom datuwe ya malinggop ka ya madukdukey biyag mu. ³ Ipatibom ta nangamung di pamhod mu ya ulem hi ibbam an tagu ya limpiyuy atom ta madinol dan he-a. Adim iwalong datuwen maphod an pangat an paddungnay ibanggol mu ya paddungnay itudok muh puhum. ⁴ Deket atom datuwe ya maphod kah hinangngab di tagu ya ke Apu Dios.

⁵ Hi APU DIOS di pundinolam hi ustu bokon hay adol mu. ⁶ Ya hi am-in an atom ya inomnom mu ke hiya ta ipaduttuk dakah niptok an atom.

⁷ Adi na-ala on kanam di nakannomnoman kat idinol muh punnomnom mu. Hi APU DIOS di dayawom ya un-unudom ya adim aton di gagaiho. ⁸ Deket dayawom ya un-unudom hi Apu Dios ya mad-uman di olot mu ya pumhod di adol mu.

⁹ Usalom di kinadangyan muh pangatam hanadah kidayawan APU DIOS ya idat mun hiya nadan namangulu ya kapkaphodan an bungan nadan intanom mu. ¹⁰ Deket atom danae ya mahawwahawwal di aniyom hi inliyak mu ta makakkapnuy aalang mu ya makapnu nadan buhim hi kapyao an mainum.

¹¹ Imbabalek, deket tugunon daka ya kalyan dakan APU DIOS ya adim balawon. ¹² Te hi APU DIOS ya disiplinaona nadan pakappinhod na, umat hi ama an disiplinaonay imbabalena.*

¹³ Hi APU DIOS ya bendisyonana nan tagun pinhod nan manomnoman ya mawaday punawat na. ¹⁴ Man-uke ya deket nanomnoman di tagu ya kudukdul hidiye mu hay silber ya balituk. ¹⁵ Kudukdul di kanomnoman mu hay nanginan batu. Ya takon di nganneh diyen gangamam ya adi miingngoy balol na nah balol di kanomnoman. ¹⁶ Te nadan nanomnoman ya kadangyan da, madayaw da ya andukke boy biyag da. ¹⁷ Maphod ya malinggop di biyag nan nanomnoman an tagu ya madinol an maid di ad-adin maat ke hiya ¹⁸ ya maan-anlan adina

* **3:12** 3:11-12 Hebrews 12:5-6

iwalong an mun-adal te hay kanomnoman ya umat nah kaiw an umidat hi biyag nah tagun mangan hi bungana.

¹⁹ Nakannomnoman ya nakala-ing hi APU DIOS kinali kinabaelanan lintuy luta ya kabunyan. ²⁰ Ya gapu bon diye ya impabudal nay danum hanadah ob-ob ya ingganay udan an nalpuh kulabut.

²¹ Imbabalek, ihaha-ad muh nomnom muy maphod an tugun ya maphod an punnomnom. Ya adim kal-iwan an aton datuwe. ²² Te pumhod di biyag mu hin atom datuwe ya pohdon dakah tatagu, gapuh maphod an pangi-em. ²³ Paddungnay ipaptok daka nadah maphod an tugun ta maid di gaga-ihon maat ke he-a. Ta adika umat nah tagun mundaldallan ya nihubag. ²⁴ Deket mahuyop ka ya maphod di hinuyop mu te malinggop kan maid di takutam. ²⁵ Adim takutan di ngannen dumadag an maid maptok ya immali nadah gaga-ihon tatagu, ²⁶ man-uke ya nunna-ud an ipaptok dakan APU DIOS.

²⁷ Deket mahapul di ibbam an taguy baddang mu, adim ukuhan ta baddangam hin kabaalam.

²⁸ Deket kabaalam an baddangan di hinag-on mud uwani ya adim kanan ke hiyay “Bokon ad uwaniy pamaddangak ke he-a te hi bigat.”

²⁹ Ya adika e mumplanuh gaga-ihon atom hi hinag-on mun madinol ke he-an maid di atom hi gaga-ihon hiya. ³⁰ Adika mangapyah ipabahul muh ibbam an tagu hin maid di numbahulana.

³¹ Adika umamo nah tagun kumadkadangyan an hay pumatey inilana ta adim iun-unud hi at-

attona. ³² Te kahingngitan APU DIOS di nakuluk an tagu. Mu nan limpiyun tagu ya nahamad di pakihayyupan APU DIOS ke hiya.

³³ Idutan APU DIOS di familyan nadan gaga-iho, mu bendisyonanay familyan nan maphod an tagu. ³⁴ Ya katataw-ana nadan mumpahhiya mu nada keh mumpakumbaba ya maulen dida.†
³⁵ Ya ipadayaw na nan nalaing ya nanomnoman an tagu mu atonay kibabainan nan tagun maku-dang di nomnom na.

4

¹ Dakayun imbabalek, donglon yuy tugun ku an hi ama yu ta manomnoman kayu. ² Maphod di ituttuduk, kinali un-unudon yu. ³ Handih kaittay ku ya pakappinhodak ke ina te oh-ohhaak.

⁴ Tinugunak ke ama an kananay “Adim kal-iwan di tugun ku mu un-unudom ta mitagu ka. ⁵ Adim kal-iwan nimpey tugun ku mu un-unudom ta manomnoman ka ya mawaday punawat mu. Adim iwalong datuwen tugun ku. ⁶ Adim iwalong di kanomnomam te paddungnay ipaptok dakat maid di maat ke he-ah gaga-iho. ⁷ Maid di udum an nabalbalol mu hay kanomnomam. Kinali maphod hin makannomnoman ka, takon hin kananat mahapul an talakom amin di nganneh diyen wadan he-a. ⁸ Deket ibilang mun importantey kanomnoman ya deket adim iwalong ya paddungnay ipadayaw daka. ⁹ Ya

† **3:34** 3:34 Tibon yuy James 4:6 ya 1 Pedro 5:5.

dayawon dakah ibbam an tagun kay ka numpongot hi makakkaphod an pongot.” Hinaey oggan itugun ama ke ha-on handi.

¹⁰ He-an imbabalek, donglom di itugun ku ya un-unudom di kalyok ke he-a ta madukkey biyag mu. ¹¹ Ituttuduk ke he-ay ine-en di kanomnomam. Datuwen ituttuduk ke he-a ya bumaddang an mangipaphod hi pangiem. ¹² Te deket nanomnoman ka ya maid di humanih planum hi biyag mu. Paddungna nan tagun mamtik an adi mihubag. ¹³ Un-unudom ya adim kal-iwan datuwen inadal mun intuttuduk te datuwey umidat hi kitaguwam.

¹⁴ Adim iun-unud hi pangien di gaga-ihon tatagu. ¹⁵ Adim aton di at-aton da ya nangamung ka peh at-attom. ¹⁶ Dida ya adida pakahuyop hin maid di aton dah gaga-iho ya hin adida paligaton di ibbadan tagu. ¹⁷ Importante ke diday pangatan dah gaga-iho umat hi kinaimportanten di makan ya danum.

¹⁸ Mu nada ken maphod an tatagu ya umat da nah pat-al nah mungkabigat an pumatpat-al inggana makappat-al umat nah maka-al-algo. ¹⁹ Mu hinnatkon nadan gaga-ihon tatagu te hay pangie da ya mialig hi tapol. Umat da nah tagun nihubag mu uggena inila hin nganney nihupdugana.

²⁰ He-an imbabalek, donglom nadan itugun kun he-a ²¹ ya iha-ad muh nomnom mu ta adim iwalong. ²² Datuwey umidat hi kitaguwan te palotona ya paphodonay adol nan tagun mangununud ke datuwen tugun.

²³ Hay importante ya tibom ta maid di ngannen gaga-ihon umalih nomnom mu, te hay kipuunan di ine-en di pumbiyag ya hay punnomnom. ²⁴ Adika munlangkak ya adim ilangkakan weno haulon di ibbam an tagu mipuun hi kalyom. ²⁵ Adim iabulut an eka madilal nah ninomnom mun atom hi nitaguwam mu iummat mu nah tagun hay dalanonay papohdananan tibon. ²⁶ Ihamad mun nomnomon di ine-en di pumbiyag mu. Iummat mu nah tagun dotalonay dalanonat maid di humanih panatongana nah pangayana. Deket iathidim ya ongal di magunud mu. ²⁷ Adim nimpe iabulut an waday dumilal hi pangatam nah lebbengnan atom hi biyag mu. Paddungnay oha ya abun dalam di unudom hi biyag mu, adim unudon di dalam di gaga-ihon tagu.

5

Hay adi pangihuyopan hi bokon inayan

¹ He-an imbabalek donglom tun tugun kun he-a. Datuwen kalyok ke he-a ya kiphodam te maduman di punnomnom mu. ² Ya ta inilaom an mamilih maphod an atom ya maphod an kalyom.

³ Hanan makilalakin babain ihuyop di nalgom an lalaki ya humaul te malumiyy kalinan kay iyyukan ya kay lanan di oliba. ⁴ Mu deket ihikug mu ke hiya ya loktat ta munholholtap kan paddungnay imminum kah mapait an apgu ya kay ka nagogod hi hinalong. ⁵ Hanan lalakin miunud hi athidin babai ya ipangulunan babaih katayana ta e mihaad nah boblen di nate. ⁶ Adina

hangudon di maphod an pangi-eh kitaguwan. Paddungnay takon di adi maphod nan dalan ya logmonay ee ya uggena inilay pangayana.

⁷ Kinali dakayun linalakin imbabalek, un-unudon yu tun tugun ku ya adiyu kal-iwan. ⁸ Midawwi kayuh athidin babai ya adi kayu mih-up nah balena. ⁹ Te deket adiyu un-unudon tun tugun ku ya adi dakayu lispituwon hi tatagu ya boltanon di udum an tataguy kinadangyan yun adi dakayu homkon. ¹⁰ Athidiy maat an ahi alan di udum an tataguy limmu yu ya kinadangyan yu. ¹¹ Ne hanah udidin di biyag yun ammuna moy mahmahhuyop kayu te kimmakkapuy di adol yu ya namahig moy babawi yu. ¹² Ya ahiyu nuppe kalyon di “Makakkahmok pey nitaguwan te adita dumngol hi tugun. ¹³ Uggek hinangud di tugun nadan nungkanomnoman, ¹⁴ ta deyan kababain ot ya abu moy nitaguwak.”

¹⁵ He-an imbabalek, itugun kun adim oddahan di inayam, iohham ke hiyay pamhod mu, umat hi punhagobam an iohham nah bubun mu. Adika e humagob hi bubun di udum. ¹⁶ Hanadan imbabalem an ilaglag-am hi udum an binabai ya maid di kiatan dan he-a. ¹⁷ Hay iimbabalem ya imbabale yun nah inayam an ustu bokon hi udum an babai. ¹⁸ Hana ot ta mabendisyonan nan inayam an kalpuwan di imbabalem ya hana ot ta umamlong kan hiyan in-inem handih kat-agu ka. ¹⁹ Hiya ya paddungna nan babain makawan makakkaphod di ang-ang na ya hana ot ta umamlong kah kinamaddikit na ya nan pamhod nan he-a. ²⁰ Kinali he-an imbabalek,

adika maawis nah babain bokon mu inayan ya nah babain waday inayana. Tipe mo anhan ta e pinhodon di babain adina iohhah inayanay pamhod na?

²¹ Hi APU DIOS ya tibtibbonan am-in di atton di tagu kinali inilanan am-in. ²² Hanan gaga-ihon tagu ya nadan gaga-ihon inat nay kay bitun kaknaana. ²³ Adina pakannomnomon on inat na, ta hidiyey humlun hi katayana te adina disiplinaon di adol na.

6

Adim itakdog nan tagun gumawat

¹ Imbabalek, adim abuluton an mangitakdog nah tagun e gimmawat nah hinag-on mu. ² Ya deket nil-un inat muy athidit kay ka nahablut gapu nah kinalim ³ ya athituy atom. Mangin-e-e ka ta eka makihumangan nah tagun intakdog muy utang na, ne mumpahpahmok kan hiya ta ibagam an adina iid-on nah kinalim. ⁴⁻⁵ Adim e palpal-iwan an e mahmahhuyop, mu eka ot ya abu ta eka makihummangan ke hiya ta maliblih kat bokon he-ay mamayad nah utang na. Ta umat ka nah makawan inibtikana nan mun-anup ya umat nah hamutin nakna mu binumtik.

Hay tugun hanadah makahigga tatagu

⁶ Dakayun makahigga, nomnomon yuh tuwe ta manomnoman kayu. Tibon yu key ine-en nadan gutul, ⁷ takon di maid di ap-apu dan munmandal ke didan mungngunu ya mungngunu da peman. ⁸ Deket inugawan on tagan day amung hi kanon dat waday kanon da nah

manginudan. ⁹ Mu nan makahiggan tagu ya mahmahhuyop. ¹⁰ Kananay “Agat mahuyopak pay ni-an hi hingkatang ya mun-up-upitak ta mun-iyatuwak hi ittay.” ¹¹ Deket palpal-iwana ya loktat ta mumbalin hi nakawwotwot an ma-ma-idan hi nunhituwanan kay naakowan.

¹² Hanadan gaga-iho ya maid di hilbi dan tatagu ya langkak di kanalkalyon da. ¹³ Deke on mungkidkid-ing da weno dakol di aton dan panaul dah ibbadan tagu. ¹⁴ Gaga-ihoy nomnom dan ito-ol day planuh aton da ya am-in di pangayan da ya gumulu da. ¹⁵ Gapun diyen pang-e da ya maid maptok ya waday umalin punligatan dan humlun hi kadadagan da.

¹⁶ Waday onom an aton di tagun kahhingitan APU DIOS, hay kakulugana ya pitu. ¹⁷ Datuwe ya: Hay pumpahhiya hi pangat ya pungkalkalli, hay pangalkalyan hi adi makulug, hay pumateh tagu takon di maid di bahul na, ¹⁸ hay pumplanuwan hi gaga-iho, hay punggagaid an mangat hi gaga-iho, ¹⁹ hay punlangkakan an muntistigu ya hay pumpa-ih mapmaphod an punhahayyupan di tatagu.

Hay adi pangihuyopan hi bokon inayan

²⁰ Imbabale, un-unudom di tugun min ammod mu. ²¹ Iha-ad muh nomnom mun kay mu itudok hi puhum. ²² Datuwen tugun miy kay mangipaduttuk ke he-a nadah atom hi kabigabigat. Datuway kay mangipaptok ke he-a nah hilong ya datuway kay manugun ke he-a nah mapat-al. ²³ Nomnomom an datuwen tugun ya

paddungnay dilag an umidat hi pat-al. Ya manuket disiplinaon daka ya ta inilaom di maphod an pangi-eh biyag.

²⁴ Datuwey mangidawwin he-ah gaga-ihon binabai ya ta adika midngolan hi makaphod an kalin di binabain waday inayan da. ²⁵ Adika mahaul hi kinamaddikit da ya adika maalawit hi pungkid-ing di mata da. ²⁶ Hanan babain pibayad nay adol na ya mabalin an bayadan di lalakihi umat hi bayad di ohan tinapay mu nan lalakin mangihuyop hi babain waday inayana ya loktat ta ibayad nan am-in di wadan hiya takon di hay nitaguwana. ²⁷ Kon mabalin ikabuy di bala ya adi mageeng di bulwati ²⁸ weno igattin ya adi maatungan di huki. ²⁹ Athidi bo nah lalakin deket makihuyop hi babain waday inayana ya nunna-ud an makastigu.

³⁰ Hanan mangako ya takon di makan di inakona te naagangan ³¹ ya mamolta hin maakhupan, ta mahapul an mamimpituy kadakol di ibayad na nah inakonat ibayad nan am-in di wadan hiya. ³² Mu namam-a nan lalakin mangihuyop hi bokona inayan te kay maid di nomnom na an hiya pey manadag hi nitaguwana. ³³ Man-uke ya nunna-ud an punholholtapon nan inayan nan babai ya kababain mot ingganay nitaguwana. ³⁴ Te hanan mun-annil an lalaki ya namahig di bungot na ya maid di homok nan kah-in di ibalo na. ³⁵ Ta takon di kaatnay kalyon nan numbahul an lalakihi ibayad nan hiya hi nangihuyopana nah babai ya adi maalubyag di boh-ol na.

7

¹ Imbabalek, nomnomom datuwen tugun ku ya adim kal-iwan an aton nadan kalyok an atom. ² Paka-un-unudom di tugun kut mitagu ka ya halipotpotam umat hi pangat mu nah nakaballol an odon mu. ³ Ihaha-ad mut nangamung di tugun kuh nomnom mu an kay mu itudok hi puhum ya kay mu ilibod hi gamat mu. ⁴ Ibilang mun kay mu tulang di kanomnoman ya ibilang mun kay mu gayyum nan panginilaam hi niptok ya nihalla. ⁵ Te dadiyey mangidawwin he-a nadah binabain waday inayan dan umawis dah linalaki gapuh makaphod an kalida.

⁶ Waday ohan himbatangan an indung-ok nah tawang di balemi ⁷ ya tinibok di kakat-agun manangpan linalaki ya wada mo anhan on ohan didan matibon makakuddang di nomnom na. ⁸ Tibtibbok ya mangmangnge nah nunhappangan di kalatan kawad-an di balen nan babain makilalaki. ⁹ Handih numpaeh di nah balen diyen babai ya mungkahilong mo. ¹⁰ Indani ya tinibok nan babain numbulwatih bulwatin di babain pabayad nay adol nan limmah-un nah balena ot ena dammuwon. Ya maang-ang an nakatallam hidiyen babai. ¹¹ Hay athidin babai ya pidpidngol ten mungkalkalli ya maid di baina. Maid bo udot di anamut nah nunhituwana. ¹² Te takon di daana ya dehdi. Em iang-ang hi kalata on dehdi. Imme ka ke boh malkadu on dehdi. Hay ena hamahamakon ya hay lalakin mangihuyop ke hiya.

¹³ Indani ya tinibok hidiyen babain impudona nan lalakin makudang di nomnom na ot pun-

awal na. Maid di ba-inan kananan hiyay ¹⁴ “Inat kud uwani nadan insapatak an atok ya nun-appitak ot dehdiy natdaan an dotag. Kinali ume tah bale ta eta ihda. ¹⁵ Man-uket limmah-unak ya edaka hamakon, mu maphod ta dehtuka. ¹⁶ Indadaan ku nan kamak an kahuypan tan inap-apak hi makaphod an luput an nalpud Egypt. ¹⁷ Ya hina-adak hi bangbanglun myrrh, aloes, ya cinnamon. ¹⁸ Maka, ume tah bale ta aton ta ya pinpinhod tan pun-amlongan di adol inggana mabigat. ¹⁹ Adika tumakut ot maid nan inayak te waday nangayana ya mabayag an umali. ²⁰ Numbalun hi dakol an pihhun gastuwona kinali adi umali inggana hantuh maongal boy bulan.”

²¹ Athidiy inat nan babain nangawis kediyen lalaki gapuh uma-awis an kali na. ²² Ugge ninomnom nan lalakiy ustu ot miunud kediyen babai. Hidiyen lalaki ya umat nah bakan uggena inilan ie da nah ena kaklongan ya umat nah makawan indalana nah waday bitun kaknaana. ²³ Umat bo nah makawan uggena inilay maat an ena imama-uan ya dehdi nan mumpana ke hiya mu maid di maat na te nakalladaw mo. Ya umat bo nah hamutin natapangan nah lingon ot makna. Hidiyen lalaki ya uggena inilan dandaniy poppog di biyag na.

²⁴ Kinali dakayu ken linalakin imbabalek ya donglon yuy tugun ku. ²⁵ Tibon yu ta adi kayu maawis hi athidin babai. Ya adi kayu mih-up ke hiya. ²⁶ Te hay athidin babaiy nanadag hi dakol an makannangpan linalaki. Ya athidin babaiy gumapuh katayan di dakol an

manangpan linalaki. ²⁷ Hay linalakin maki-eh nunhituwan di athidin babai ya habadon da ot ya abuy katayan dat milubuk da.

8

¹ Hanan kanomnoman ya mialig nah maphod an babain mun-ayag hi tatagu takon di daana. ² Paddungnay dehdi nadah kaam-amungan di tatagu, nadah kakalata ya nadah nunhappangan di dalan an ena dammuwon weno ayagan di tatagu. ³ Paddungna boy dehdi nadah hoob nan boblen mungkalin kananay ⁴ “Dakayun linalaki ya dakayun am-in an tatagu, donglon yuh tuwe: Ek kanalyon hi tatagu takon di daana tuh luta an pakannomnomon da ya un-unudon da nadan itugun ku. ⁵ Dakayu ken ugge nanomnoman, daan mot manomnoman kayu mo? Ya dakayun makudang di nomnom na, daan mot manomnoman kayu? ⁶ Donglonak ke ahan, man mabaddangan kayuh tugun ku te niptok. ⁷ Ya makulug am-in di kalyok te adik pippinhodan an munlangkak. ⁸ Om, niptok am-in di kalyok te adik kalyon di adi makulug. ⁹ Hanan tagun dakol di inilana ya inilanay niptok ya nalakanan maawatan an makulug am-in di kalyok, maid di nihalla.

¹⁰ Hay kalyok ya daan mot hay importanten gangaman yu ya hay kanomnoman, bokon hay pihhu ya kinadangan? ¹¹ Om, kudukdulnay nanomnoman ta mu nan eta kadangan an dakol di pihhu. Man-uke ya nabalbalol di kanomnoman mu hay nganneh diyen makalin nabalol.

¹² Paddungnay kimmaliy kanomnoman an kananay 'Ha-oy ya idat kuy pun-awat nah tagun munhapul ke ha-on ya ituttuduk di atonat mawaday inilana ya ta manomnoman. ¹³ Adik pippinhodan di pumpahhiyan di tagu, hay gaga-ihon at-atton da ya hay langkak an kalyon da. Deket makangngun-unud di tagu ke APU DIOS ya adina pippinhodan di gaga-iho. ¹⁴ Ha-oy di kawad-an ya kalpuwan di maphod an punnomnom, hay maphod an tugun, hay pun-awat ya hay ongal an kabaelan. ¹⁵ Gapuh ongal an kabaelak ya baddangak di papatul an mun-ap-apu ya mangapyah maandong an olden. ¹⁶ Om, baddangak am-in di aap-apuh kabobboble tuh lutan mun-ap-apuh tatagu da.

¹⁷ Pinhod kun am-in nadan naminhod ke ha-on. Ya am-in nadan manapul ke ha-on ya hamakonak. ¹⁸ Ha-oy boy kalpuwan di kinadangyan ya dayaw. Kabaelak an mamaddang hi tagu ta maphod ta nangamung di pumbalanan di atona. ¹⁹ Nabalbalol am-in di ngannen maalan di tagu ke ha-on mu hay namahman balituk weno nanginan silber. ²⁰ Maphod ya maandong di atok. ²¹ Ya idat kuy kinadangyan hanadah naminhod ke ha-on.

²² Winadaak ke APU DIOS ot ahina wadaon am-in hantudan wadad uwani. ²³ Ya tinudduwak tuwalin pun-ibbana handih lappunan uggena ni-an lintuy luta. ²⁴ Om, winadaak tuwalin pun-ibbana handi uggena ni-an lintuy baybay ya obob, ²⁵ nadan bibilid ya duntug nadah kawad-an da. ²⁶ Winadaak nimpe ot ahina wadaon hantun luta, nadan payo ya kudal. Winadaak handih

uggena ni-an lintu takon di ohan pidit an dapul.

²⁷ Winadaak tuwalin Apu Dios handih nunlutanah kabunyan, handih inha-ad nay koltog hi nundammuwan di kabunyan ya baybay, ²⁸ handih inha-ad na nadan kulabut hi kabunyan, handih inha-ad na nadan mun-otbol hi dallom di baybay, ²⁹ handih inha-ad nay koltog di kiha-adan di baybay ta adi midoldol di popoppog da ya handih inha-ad nay nipab-unan tun luta. ³⁰ Ha-oy nan kanomnoman an ibban Apu Dios an numplanuh nunlutanahan am-in hantudan wadad uwani. Impaamlong kuh kabigabigat hi Apu Dios ya mun-am-amlongak damdamah kad-ana. ³¹ Pun-amlongak ta nangamung am-in hantudan lintuna, takon di tatagu.

³² Daan mot donglonak an iimbabalek te deket un-unudon yuy itugun ku ya umamlong kayu. ³³ Un-unudon yuy itugun kun dakayun aton yu. Adiyu iwalong di tugun kut manomnoman kayu.

³⁴ Umamlong nadan tatagun mangun-unud hi tugun kun paddungnay gagaid an e manamun ha-on hi kabigabigat nah dolan di balek.

³⁵ Te nan manamak ke ha-on ya paddungnay hamakonay kitaguwana ya umamlong hi APU DIOS ke hiya. ³⁶ Mu nan tagun adi manapul ke ha-on ya hamakonay kabulubulunana. Ya nan adi maminhod ke ha-on ya hamakonay kate.' "

9

Hanan nanomnoman ya nan makudang di nomnom na

¹ Hanan kanomnoman ya mialig hi ohan babain nangapyah balenan pituy tukud nan nunhodol nah balkona. ² Numpahamul an idadaanay mainum ya makan ya am-in nadan mahapul. ³ Ot baalona nadan muttatyunan binabain e mun-ayag hi umalin makihumul. Waday oha ke dadiyen binabai ya imme nadah naduntug nah boble ot tumukod an kananay ⁴ "Mun-ayag nan kanomnoman ke dakayun am-in an manangpan tatagu. Kananay 'Makayun am-in ta munhahumul taku. Takon di dakayun makudang di nomnom na ya kanak di: ⁵ Makayu ta munhahumul taku. Deya dah tuy makan ya makakkaphod an mainum an indadaan ku. ⁶ Iwalong yu nan maid di hilbinan pangi-e ta mitagu kayu. Daan mot manomnoman kayu ta inilaon yuy maphod an aton yu.' "

⁷ Hanan tagun nakattag-ey punnomnom nah adol na ya padngolan daka ten kalyam. Ya boh-olam ke boy athidin gaga-ihon tagu ya liputan daka ot ya abu. ⁸ Kinali adim ot kalkalyan nan tagun nakattag-ey punnomnom nah adol na te hingngitan daka. Mu nan nanomnoman an tagu ya lispituwon daka ot anhan ten kalyam. ⁹ Te nan kalyom nah nanomnoman an tagu ya bumaddang ke hiya ta makannomnoman. Ya nan ituttudum nah maphod an tagu ya mid-um nah inilana.

¹⁰ Hay pangipaanhanaan di taguh pangatanah pinhod APU DIOS di kilappuwan di kanomnomana. Ya hay pakihayyupan ke hiya an makaphod an abuy pun-adalan hi ine-en di maphod an pumbiyag.

¹¹ Ha-oy an kanomnoman ya isapatak an kalyon an deket un-unudonak ke dakayun nanomnoman an tatagu ya andukkey biyag yu tuh luta.

¹² Hay nanomnoman an tagu ya waday gunudona. Mu deket iwalong nay kanomnoman ya ahina holtapon di ngannen pumbalinana.

¹³ Hanan tagun makudang di nomnom na ya mialig nah babain adina konoknongon di pungkalkallina, maid di baina ya maid di inilana. ¹⁴ Umbun hi panton nan bale nah naduntug an mun-uh-uhdung ta munho-ho-od hi haulona ¹⁵ nadah kumpulmin mala-u. Deke on kalyana dida yaden mange dah pangayan da. ¹⁶ Kanana nadah makudang di nomnom nay “Am-in kayun makudang di nomnom na, umali kayu tuh balek. ¹⁷ Malumlumiiy naakon danum ya mahonghong-oy naakon makan an kanon nah maid di manibo.” ¹⁸ Hanadan tatagun mangun-unud ke hiya ya uggeda inilan mate nadan umeh balena. Ya adida maawatan an handidan nangun-unud hi ayag na ya nate da tuwali ot milubuk da.

10

Hay tugun Solomon

¹ Datuwey udum an tugun handin patul an hi Solomon: Hanan nanomnoman an unga ya umipaamlong ke amana mu nan ungan makudang di nomnom na ya pahakitonay nomnom inana.

² Hay kinadangyan an ugge inlingotan ya adina idat di kiphodan, mu nadan tatagun maphod di at-atton da ya mihwang dah kate.

³ Hanadan tatagun maphod di at-atton da ya adi iabulut APU DIOS an maagangan da ya nadan gaga-ihon tatagu ya adina iabulut an alan day pinhod da.

⁴ Hanan makahiggan tagu ya mawotwot mu nan mahlun tagu ya kumadangyan.

⁵ Hanan tagun nanomnoman ya idadaanay kanona nah tialgo. Mu nan tagun makudang di nomnom nan mahmahhuyop nah ahiani ya ibabainay adol na ya hay pamilyana.

⁶ Hanan maphod an tagu ya mabendisyonan. Mu nan gaga-ihon tagun haniyanay gaga-ihon planu nah makakkaphod an kali ya adi bendisyonan APU DIOS.

⁷ Mabendisyonan takun munnomnom hanadah maphod an tatagu. Mu nada ken gaga-ihon tatagu ya makal-iwan da.

⁸ Hanan tagun nanomnoman ya donglonay maphod an tugun. Ya nan tagun loglogmonay kalikali ya hiya pey humlun hi kadadagana.

⁹ Hanan tagun maphod di at-attona ya ipaptok APU DIOS mu nan tagun adi maphod di at-attonan kumulukuluk ya humalyaon Apu Dios ta kastiguwona.

¹⁰ Hay tagun adina iuh-uy makulug ya humlun hi kabulunan ya hakit di nomnom di ibbanan tagu. Ya nan tagun loglogmonay kalikali ya hiya pey humlun hi kadadagana.

¹¹ Hay kalin di maphod an tagu ya umat nah ob-ob an humagoban hi inumon ta tumagu ta mu adi athidi nan gaga-ihon tagu te haniyanah maphod an kali nan gaga-ihon planuna.

12 Hay tagun hingngitanay ibbanan tagu ya gumapuh gulu, mu deket pohdon takuy ibba takun tagu ya munhimpapakawan taku.

13 Deket nanomnoman di ohan tagu ya mainila nah pungkalkallina. Ya nan tagun makudang di nomnom na ya makastigu.

14 Hay nanomnoman an tagu ya dakol di adalona. Ya nan tagun makudang di nomnom na ya humlun nadan kalyona hi punligatana.

15 Hay kadangyan ya usalonay kinadangyanan pundipendal nah adol nat maid di ad-adin maat ke hiya. Mu nan nawotwot an tagu ya maid kattog di maat nan mundipendal hi adol nat adi madadag.

16 Hanan maphod an tagu ya idatan APU DIOS hi maphod an nitaguwanat hidiyey gun-udon na. Mu nan tagun gaga-ihoy at-attona ya makastigu.

17 Hanan tagun abulutonon makalyan nah ad-adin at-attona ya paddungnay inunud na nan dalan an mumpaeh kitaguwan. Mu nan tagun adina pinhod an makalyan ya haulonay adol nat paddungnay adina idalan nah ustun dalan.

18 Hanan tagun makakkaphod di pungkalkallina yaden deman ot an humihhingit ya humah-haul. Ya nan tagun hay tumbuk weno langkak di kanalyona mipanggep hi ibbanan tagu ya makudang di nomnom na.

19 Hanan tagun namahig an makahhapit ya wadan waday pumbahulanah ibbanan tagu. Mu deket nanomnoman ka ya op-opya ka.

20 Hay kalyon di maphod an tagu ya paddungna nan namahman silber. Mu hay punnomnom nan gaga-ihon tagu ya maid di hilbina.

21 Ya hay kalyon di maphod an tagu ya bu-maddang hi dakol an tatagu. Hana ke pen tagun makudang di nomnom na ya mate te adina usalon di nomnom na.

22 Hay udum an ibendisyon APU DIOS hi tataguna ya kinadangyan. Kinali deket kim-madangyan kayu ya adiyu kanan di man-uke ya inlingotan yu.

23 Hanan tagun makudang di nomnom na ya pun-amlonganay pangatanah gaga-iho. Mu nan nanomnoman an tagu ya pun-amlongana nan maphod an atona.

24 Hanan tatakutan di gaga-ihon tagu ya ahi maat ke hiya. Mu nan pinhod nan maphod an tagu ya idat Apu Dios ke hiya.

25 Ahi mama-id di gaga-ihon tatagu ten umalin diday ligat an umat hi aliyan di puwok. Mu nadan maphod an tatagu ya malinggop da ya ipaptok Apu Dios dida.

26 Hay maantam ya umalinuh bab-a ya hay ahuk ya umipaluwa. Hana ke damdaman makahiggan tagu ya umipaboh-ol nah numbaal ke hiya.

27 Andukkey biyag nan tagun ipaanhanan aton di pinhod APU DIOS, mu nan gaga-ihon tagu ya matikkey biyag na.

28 Hanan maphod an tagu ya nunna-ud an ahi ongal di amlong nah udum hi algoh kipaannungan di namnamaona mu nan gaga-ihon tagu ya adi maat di namnamaona.

²⁹ Hi APU DIOS ya paddungnay binattun alad an kihikugan nadan maphod an tatagu ya ipap-tok na dida, mu nadan mangat hi gaga-iho ya dadagona dida.

³⁰ Hanadan maphod an tatagu ya umat da nah kaiw an nihamad an limmamut ta adi mabagut, mu nadan gaga-ihon tatagu ya pakaanon Apu Dios nah boble.

³¹ Hay kalin di maphod an tagu ya dadiyey kalin di nanomnoman mu nan gaga-ihon tagun langkak di kanalkalyona ya paop-opyaon Apu Dios.

³² Hay maphod an tagu ya inilana nadan lebbengnan kalyona, mu nadan gaga-ihon tatagu ya kalyon da nadan umipaboh-ol ya nadan adina lebbeng an kalyon.

11

¹ Hi Apu Dios ya kahingngitana nadan tatagun bokon ustuy kilowan da, mu umamlong nadah tatagun ustu peman di kilowan da.

² Hanan tagun nakattag-ey punnomnom nah adol na ya ahi mibabain, mu nan tagun mumpakumbaba ya hiyay nanomnoman.

³ Hanan limpiyun punnomnom di maphod an taguy mangituttuduh un-unudona, mu nan nakuluk an tagu ya nan kinakuluk nay humlun hi kadadagana.

⁴ Maid di hilbin di kinadangyan nan tagu ten umalin hiyay namahig an boh-ol Apu Dios mu hay pangatan di taguh pinhod Apu Dios di mangihwang ke hiyah kate.

⁵ Hanan limpiyun at-atton ya ongal di ibad-dang nah nitaguwang mu nan gaga-ihon at-atton ya hidiyey humlun hi kadadagan.

⁶ Hanan limpiyun tagu ya mihwang hi gaga-ihon maat mu nan tagun adinadaman pundi-nolan ya dadagon di kinagaga-iho na.

⁷ Deket nate nan gaga-ihon tagu ya maid di pumbalanan nadan namnamaona te adi maat am-in nadan pinhod nan alan weno aton mipuun hi kinadangyana.

⁸ Hanan maphod an tagu ya ihwang Apu Dios hi namahig an ligat, mu nan gaga-ihon tagu ya holtapon day namahig an ligat.

⁹ Hanadan gaga-ihon tatagu ya dadagon day hinag-on da gapuh gaga-ihon kalyon da, mu nan maphod an tagu ya inilanay atonat mihwang.

¹⁰ Deket waday maphod an naat nah maphod an tagu ya maan-anla nadan bimmoble. Athidi bon maka-an-anla da ten nate nan gaga-ihon tagu.

¹¹ Mabendisyonan nadan bimmoble gapuh maphod an aton nadan maphod an tatagu, mu gapuh kalyon nan gaga-ihon tagu ya humlun hi kadadagan nan boble.

¹² Hanan tagun makudang di nomnom na ya ad-adiy pungkalkalinah ibbanan tagu, mu deket nanomnoman nan tagu ya umop-opya.

¹³ Hanan makattumbuk an tagu ya adi midinol an ena adi kalkalyon di nganneh diyen adina lebbeng an mipainila, mu nan midinol an tagu ya adina ibannawag nadan adina lebbeng an mipainila.

14 Hanan boblen maid di mangituttuduh maphod ya nalakan madadag, mu nan boblen dakol di mangituttuduh maphod ya naligat an madadag.

15 Hanan tagun itakdog nay utang di ohan tagun uggena inila ya muntutuyuh udidina. Kudukdulnay adi aton di athidi ta maid di e puntutuyuan.

16 Hanan maulen babai ya pakatbalon di tatagu, mu nan mabungot an tagu ya ammunay kinadangyanan wadan hiya.

17 Ya nan maulen tagu ya dakol di kiphodana mu nan mabungot an tagu ya dadagonay nitaguwana.

18 Athidi bo nah gaga-ihon tagun adi maphod di pumbalanan di nitaguwana, mu nan tagun atonay maphod ya midatan hi gun-udona.

19 Hanan tagun punnanongonan aton di maphod ya maphod di nitaguwana, mu nan tagun nanongnan hay gaga-ihoy atoatona ya mate.

20 Hanan tagun gaga-ihoy nomnom na ya kahingngitan APU DIOS, mu nan tagun maphod di at-attona ya umipaamlong ke hiya.

21 Hanadan gaga-ihon tatagu ya nunna-ud an kastiguwon Apu Dios dida, mu nadan maphod an tatagu ya mihwang dah kastigu.

22 Maid di hilbinah pangitayunan hi balituk an singsing hi hungahung di babuy. Ya maid boy hilbin di kinamaddikit di babai ten adina usalon di nomnom na.

23 Am-in di gamgaman nan maphod an tagu ya mumbalin hi kiphodana. Mu nan gaga-ihon tagu

ya ahi maid di hilbin am-in di namnamana. Am-munay namahig an boh-ol Apu Dios di munho-ho-od ke hiya.

²⁴ Wada day udum an tatagun adida ukuhon an bumaddang hi ibba dan tagu, mu madmad-uman mah-udot di lumuwon da. Mu nadan ukuhon dan bumaddang hi ibba da ya mamam-an mawotwot da.

²⁵ Hanan tagun gagaid an umidat hi ibbana ya hiyay nanongnan waday mahapul na. Athidi bo nah makabbaddang an tagun ahi damdama mabaddangan.

²⁶ Hanan munggatang an it-ittalu nay boga ne ahina inukat ten ngimmina ya idutan di tatagu, mu nan tagun mangiukat ta igatang na ya ongal di pumapasalamatan di tatagun hiya.

²⁷ Hanan tagun hay maphod di gamgamanan aton ya ongal di lispitun di tatagun hiya, mu nan tagun hay gaga-ihoy iplanuplanu na ya gaga-iho boy maat ke hiya.

²⁸ Hanan tagun hay kinadangyanay pundi-nolana ya adina maat di implanuna umat nah kaiw an mungkakaplag di tubuna, mu nan maphod an tagu ya umat nah mahaybong an kaiw an mabendisyonan.

²⁹ Hanan tagun humlun hi kabulubulunan di pamilyana ya maid di ahina alan hi udidina. Ya nan tagun makudang di nomnom na ya ahi pummuttatyun nan nanomnoman an tagu.

³⁰ Hay pumbiyag di maphod an tagu ya umat nah kaiw an tumanud di bungana ya nan nanomnoman an tagu ya awisonay udum an tatagun makiduyyun hi punnomnom na.

³¹ Hi Apu Dios ya adina ibahhon idat di ginunud nan maphod an tagu mipuun hi inat na takon hi kawadana tuh luta. Ot namam-a mon adi bo mibahhoy pangastiguwana nadah gaga-ihon tatagu.

12

¹ Hanan tagun abulutonan matugun ya ipatibonan pinhod nan mad-uman di inilana, mu nan tagun adina pinhod an matugun ya makudang di nomnom na.

² Hi APU DIOS ya umamlong nadah tatagun maphod di at-aton da, mu nan tagun gaga-ihoy nonomnomonan aton ya kastiguwona.

³ Hay maphod an tagu ya paddungna nan kaiw an adi nalakan mabagut, mu hay gaga-ihon tagu ya paddungna nan kaiw an nalakan mabagut.

⁴ Nagahat nan lalakin kon inayan nah maphod an babain umipaamlong ke hiya. Mu nan babain ibabainay inayana ya paddungna nan dogon manadag hi adol nan inayana.

⁵ Hanan planun di limpiyun tagu ya maphod di kiatanah ibbanan tagu, mu nan gaga-ihon tagu ya humaul di itugunah ibbana.

⁶ Hay oha boh aton di gaga-ihon tagu ya e mangalkalih langkak ta panadag nah ibbanan tagu, mu hay kalin di maphod an tagu ya waday ibaddang nah ibbana.

⁷ Hanadan gaga-ihon tatagu ya madadag dat mama-id da tuh luta, mu nan maphod an tagu ya nanongnan mahlag di holag na.

8 Hay nanomnoman an tagu ya matbal hi ibbanan tagu, mu nan tagun makudang di nomnom na ya pihulon di ibbanan tagu.

9 Kudukdul nay nawotwot tan ingngunuwan di kahapulan mu nan e ipatibon kay natag-ey nitaguwan yaden maid di kanon.

10 Hanan maphod an tagu ya pakaippaptok nay amayyuna, mu nan gaga-ihon tagu ya mahmok ta nangamung di atonah amayyuna.

11 Hanan mahlun tagu ya mahawwahawwal di kanona, mu nan tagun makudang di nomnom na ya hay nalakan pumbiyagan di ena hama-hamakon mu maid di gun-udona.

12 Hanadan gaga-ihon tatagu ya pinhod dan alan am-in di nganneh diyen gamgaman dah bokon limpiyun pangat mu dadiyey humlun hi kadadagan da, mu nadan maphod an tatagu ya maid di maat ke didah ad-adi.

13 Hanan gaga-ihon tagu ya habadonay kabulubulunana gapuh gaga-ihon kalina, mu nan maphod an tagu ya miadawwi nadah ad-adin ma-ma-at.

14 Hay maphod an kalyon di ohan tagu ya waday maphod an gun-udona. Te hay gun-udon di tagu ya mipuun hi inat na, maphod weno ad-adi.

15 Hanan tagun hay punnomnom na ya niptok am-in di at-attona ya makudang di nomnom na, mu nan tagun nanomnoman ya donglonay tugun.

16 Hanan ugge nanomnoman ya nalakan bumoh-ol ya ipatibonay boh-ol na, mu nan

nanomnoman an tagu ya adina hangudon takon di padngolan da.

¹⁷ Hanan tagun makulug di kalyona ya iuh-unay makulug an tinibona ya dingngol na, mu nan munlangkak an tistigu ya ammunay langkak an kalyona.

¹⁸ Hanan tagun adina nomnomon on kimmali ya mahakit di kalina umat nah tuwik di ispada, mu nan kalin di nanomnoman an tagu ya umalubyag.

¹⁹ Deket nainnilaan an langkak di kinalin di ohan tagu ya maid moy mangulug hi kalyona. Mu nan tagun makulug di kalyona ya kulugon dat nangamung.

²⁰ Deket gaga-ihoy iplanun di ohan tagun aton hi ibbana ya gaga-ihoy mihahhaad hi nomnom na, mu nan tagun umipalinggop hi ibba nan tagu ya waday anla nat nangamung.

²¹ Hanadan maphod an tatagu ya ihwang Apu Dios didah ligat, mu nadan gaga-ihon tatagu ya waday ligat dat nangamung.

²² Kahingngitan APU DIOS nadan makallangkak an tatagu, mu umamlong nadah mangiuh-uh makulug.

²³ Hay nalaing an tagu ya adina ipainilah kumpulmin taguy mipanggep hi inilana, mu hay tagun makudang di nomnom na ya pamganah kalikalin ipainilanay kinakudang di nomnom na.

²⁴ Hanan makahlun tagu ya loktat ta hiyay pun-ap-apun nadan ibbana, mu nan makahiggan tagu ya ahi mumbalin an muttatyun di udum an tatagu.

²⁵ Hay danag ya paddungna nan makaddam-ot an in-agtu, mu hay maulen kali ya kay na payapowon ya umipaamlong.

²⁶ Hay maphod an tagu ya ipaduttuk nay gayyum nah kiphodana gapuh tuguna, mu nan gaga-ihon tagu ya ilul-uh nay ibbanan tagu gapuh pangat na.

²⁷ Makahiggay udum an tatagu, adida hangudon an mangilagim ya mangiha-ang hi inanup da. Mu nan makahlun tagu ya adi athidi te ihapot nan mungngunut alanay mahapul na.

²⁸ Hanan maphod an tagu ya idalana nah mumpaeh kitaguwan an munnananong ya nan tagun mangidalan hidi ya adi mate.

13

¹ Hanan nanomnoman an imbabale ya ununudonay tugun amana, mu nan mangohen imbabale ya adi dumngol ten kalyan da.

² Hanan tagun maphod di kalyonah ibbana ya waday maphod an gun-udona, mu nan humauhaul an tagu ya ammunay gaga-ihon pinhod nan aton hi ibbanan tagu.

³ Hanan tagun konoknongonay pungkalkalina ya idawwinay adol nah gulu. Mu nan tagun adina konoknongon ya dadagonay nitaguwana.

⁴ Hanan makahiggan tagu ya adi pakaala nadah pinhod na, mu nan makahlun tagu ya kabaelanan alan am-in di pinhod na.

⁵ Hanadan maphod an tatagu ya kahingngitan day langkak, mu nadan gaga-iho ya mangipabain di kalyon da.

⁶ Hanan tagun maandong di pangat na ya hiyay humlun an adi maat di gaga-ihon, mu nan gaga-ihon aton di taguy humlun hi kadadagana.

⁷ Wada nadan nawotwot an tatagun ipatibo dan kadangyan da. Ya wada bo nadan kadangyan an ipatibo dan nawotwot da.

⁸ Hanan kadangyan an tagu ya mabalin an usalonay pihhunat mihwang hi katayana ta kay na binayadan di biyag na, mu nan nawotwot an tagu ya adi madanagan an maat di athidin hiya.

⁹ Hay pangien di maphod an tagu ya mipaddung nah makahhiyon dilag, mu hay pangien nan gaga-ihon tagu ya mipaddung nah dilag an dandanin mad-op.

¹⁰ Deket mumpahhiyay tagu ya hidiyey humlun hi pakihannuwana, mu nan nanomnoman an tagu ya donglonay tugun di ibbana.

¹¹ Hanan kinadangyan an bokon limpiyuy naal-ana ya gagalanan mama-id, mu nan kinadangyan an inlingotan ya madmad-uman.

¹² Namahig di hakit di nomnom hin nan namnamaon ya ad-adi umannung, mu namahig boy amlong hin nan namnamaon ya wada.

¹³ Hanan tagun adina donglon di tugun ya habadonay kabulunana, mu nan tagun unudonay tugun ya mihwang hi ad-adin maat.

¹⁴ Hay ituttudun nan tagun nanomnoman ya umat nah danum an malpuh ob-ob an umidat hi kitaguan. Ya nan tagun mangun-unud ke dadiyen tugun ya mihwang hi kadadagana.

15 Hanan nalaing an tagu ya lispituwon di tatagu, mu nan tagun adi mabalin an pundinolan ya umalin hiyay namahig an ligat.

16 Hanan nalaing an tagu ya pakannom-nomona on ahina inat, mu nan tagun makudang di nomnom na ya matiboh pangi-enan makudang di nomnom na.

17 Gulat nat nan makallangkak an taguy itudak an makihummangan ya umidat ot ya abuh kabulubulunan, mu nan tagun pundinolan ya umipalinggop.

18 Hanan tagun adina pinhod an madisiplinaan ya mawotwot ya mibabain, mu nan tagun pinhod nan makalyan nah kihallaana ya matbal.

19 Maka-an-anla taku hin naat di pinhod taku, mu nan tagun makudang di nomnom na ya adina iwalong di punliwatan ta maat di pinhod na.

20 Maphod an nadan nanomnoman di paki-kiayan ta manomnoman ta ya lumaing ta. Mu deket maki-kie ta nadah makudang di nomnom na ya madadag ta.

21 Hanadan gaga-ihon tatagu ya wadan waday adi maphod an maat ke dida, mu nadan maphod an tatagu ya mabendisyonan da.

22 Hay kinadangyan nan maphod an tagu ya boltanon di inap-apuna ten mate, mu hay kinadangyan di gaga-ihon tagu ya ume nadah maphod an tatagu.

23 Takon nin di dakol di maanah payon nan nawotwot an tagu ya pulhon di gaga-ihon tagu.

24 Hanan tagun adina tugunon weno disiplinaon di imbabalena ya kitib-anan maid di

naminhod nah imbabalena. Mu nan ammod an waday naminhod nah imbabalena ya kastiguwona ten inat nay ad-adi.

²⁵ Hanan maphod an tagu ya mahawwahawal di kanona, mu nan gaga-ihon tagu ya maagangan te makudangan hi kanona.

14

¹ Hanan nanomnoman an babai ya inila nay atonat miphod di nunhituwan di pamilyana, mu nan babain makudang di nomnom na ya hiyay manadag hi nunhituwana.

² Hanan limpiyun pumbibiyag nan taguy kitibanan makangngun-unud ke APU DIOS, mu nan tagun bokon limpiyu ya pihulonah Apu Dios.

³ Hanan tagun makudang di nomnom nan mumpahhiya ya makastigu gapuh kalina, mu nan nanomnoman an tagu ya hay kalinay mangihwang ke hiya nadah gaga-ihon maat ke hiya.

⁴ Maid key nuwang an pun-aladuwon ya maid di aniyon an iha-ad hi alang, mu deket waday nal-ot an nuwang ta pumbaddang an mungngunu ya dakol di aniyon.

⁵ Hanan tagun midinol an muntistigu ya maku-lug am-in di kalyona, mu nan tagun adi midinol ya langkak am-in di kalyona.

⁶ Hanan tagun manaltalangga ya adi manomnoman, takon di pinhod nan abun manomnoman, mu nan nalaing an tagu ya nalakan munadal ta manomnoman.

⁷ Adika maki-kie nadah makudang di nomnom na te maid di maphod an maadal ke dida.

⁸ Hanan nanomnoman an tagu ya pakannom-nomonay ustu on ahina inat, mu nan tagun makudang di nomnom na ya naala on inat nay atona te pangalina on hidiyey niptok man-uke ya makudang di nomnom na.

⁹ Hanan makudang di nomnom na ya adina papohdanan takon di adi maphod di inat na. Mu nan maphod an tagu ya gagaid an mamakawan hi ad-adin inat di ibbanan tagu.

¹⁰ Deket maan-anla nan ohan tagu ya hiya ya abuy makangngibok kediye. Athidi bon deket mahakit di nomnom di ohan tagu ya hiya ya abuy makangngibok kediye.

¹¹ Ahi madadag di nunhituwan nan gaga-ihon tagu, mu hay nunhituwan nan maphod an tagu ya munnanong an adi madadag.

¹² Wada nin kattog an hay punnomnom di ohan tagu ya naka-iptok nan at-attona muden uggena inilan hidiyey katayana.

¹³ Hanan tagun u-umyung, mu tumatatatawa ta pangalinat adi miltun u-umyungan. Wada nin an man-ut maka-am-amlong tad uwani, mu hi indani ya u-umyung ta.

¹⁴ Hanan gaga-ihon tagu ya ahi makastigu mipuun hi adi maphod an inat na. Ya nan maphod an tagu ya midat di gun-udona mipuun hi maphod an inat na.

¹⁵ Hanan tagun makudang di nomnom na ya kulugonan am-in di kalyon dan hiya, mu nan nanomnoman an tagu ya pakannomnomona ni-an on ahina kinulug.

¹⁶ Hanan nanomnoman an tagu ya maka-annad ya tibonat maid di atonah humlun hi

kabulubulunana, mu nan tagun makudang di nomnom na ya kumpulmiy umalih nomnom na on inat na.

17 Hanan kabinnungot an tagu ya dakol di mibahhon atona. Ya nan tagun adi midinol ya kahingngitan di tatagu.

18 Hanan tagun makudang di nomnom na ya adina pakannomnomon on inat na ya adi maphod di pumbalanan nadan atona mu nan nanomnoman an tagu ya mad-uman di inilana.

19 Hanadan gaga-ihon tatagu ya ahida mundukkun hi hinangngab nadan maphod an tatagu ta mumbaga dah baddang.

20 Hanan nawotwot ya adi ibilang di tatagu takon nan hinag-ona, mu nan kadangyan an tagu ya dakol di gayyum na.

21 Hanan tagun maule nadah nawotwot ya bendisyonan Apu Dios, mu nan tagun pihulonay ibbanan kananay maid di hilbi da ya maliwat.

22 Hanan tagun atonay kiphodan dan bimoble ya pohdon nadan tatagu ya waday dinol dan hiya. Mu nan tagun mumplanuh gaga-ihon atonah ibbanan tagu ya hiya ot di nakaihhallah te hay pumbalanan di planuna ya adi maphod di maat ke hiya.

23 Hanan mahlun tagu ya adi makudangan hi mahapul na, mu nan tagun umubuubun ya umanab-abig ya mawotwot.

24 Hanan nanomnoman an tagu ya gun-udonay kinadangyan, mu nan tagun makudang di nomnom na ya mundingngol gapuh kinakudang di nomnom na ya hidiyey gun-udona.

25 Hanan tistigun iuh-unay makulug ya ih-wang nah kate nan ugge numbahul, mu nan tistigun munlangkak ya haulonay ibbanan tagu mipanggep nah kasu.

26 Hanan tagun ipaanhanan mangat hi pinhod APU DIOS ya nunna-ud an ipaptok APU DIOS hiya ya nan pamilyana.

27 Ya nan tagun makangngun-unud ke APU DIOS ya mihwang hi kate. Hidiye ya mialig nah danum hi ob-ob an umidat hi kitaguan.

28 Matiboy kinatag-en nan patul nah kinadakol di tataguh pun-ap-apuwana, mu nan patul an o-ohay tataguh pun-ap-apuwana ya maid di hilbina.

29 Hanan tagun adi kabinnungot ya nanomno-man, mu nan tagun hi ittay on bimmungot ya hidiyey kitib-anan makudang di nomnom na.

30 Hanan malinggop an tagu ya makilog, mu nan maka-amon tagu ya ngupuhon nan amo nay adol na.

31 Hanan tagun paligatona nadan nawotwot ya nginohe nah Apu Dios an nunlutun dida, mu nan tagun maule nadah nawotwot ya dayawonah Apu Dios.

32 Hanan gaga-ihon tagu ya dadagon nan adi maphod an at-attona, mu nan maphod an tagu ya takon di mate ya ipaptok Apu Dios.

33 Hanan tagun inilana hin nganney niptok ya nihalla ya hiyay nalaing ya nanomnoman, mu nan tagun makudang di nomnom na ya adi athidi.

³⁴ Deket maphod di pangi-en nadan bimmoble ya pumhod ta midayaw nan boble da, mu gaga-ihon key pangi-e da ya mibabain nan boble da.

³⁵ Ongal di amlong nan patul hin nalaing ya nanomnoman di muttatyunat kabaelasan mangiat nadah pinhod na. Mu kastiguwona nan muttatyu nan adina aton di pingununa.

15

¹ Hay maulen panumang ya alubyagonay boh-ol mu deket pabinnoh-ol di panumang ya mam-aonay boh-ol.

² Kudukdul hin nadan nanomnoman di mungkalkalli te dakol di adalon nah kalyon da, mu deket nadan makudang di nomnom nay mungkalkalli ya maid di hilbin di kalkalyon da.

³ Hi APU DIOS ya uh-uhdunganan am-in di mama-at, takon di hay at-atton di maphod ya gaga-ihon tatagu.

⁴ Deket mauley kali nah u-umyungan ya umipakodhol hi nomnom na mu nan adi maphod an kali ya umipahakit hi nomnom.

⁵ Hanan ungan adina donglon di tugun amana ya ugge nanomnoman, mu nan ungan donglonay tugun amana ya nanomnoman.

⁶ Hanan maphod an tagun kadangyan ya adi mabulun, mu hana ke pen gaga-ihon tagu ya nan limmunay umidat hi kabulubulunana.

⁷ Hanadan maphod an maadal ya malpu nadah nanomnoman, bokon hanadah makudang di nomnom na te dida ke ya maid di inila dah maphod an ituttudu.

⁸ Hay dasal nadan maphod an tatagu ya umipaamlong ke Apu Dios mu hay iappit nadan gaga-ihon tatagu ya adi umipaamlong ke hiya.

⁹ Kahingngitana tuwaliy at-atton nadan gaga-ihon tatagu, mu nadan tatagun mangat hi maphod ya pinpinhod na dida.

¹⁰ Hanan tagun iwalong nay maphod ta hay gaga-ihoy atona ya ahi namahig di kastiguna ya deket adina pinhod an pitugun ya habadonay katayana.

¹¹ Hi Apu Dios ya inilanay ma-ma-at hi boblen nadan nate. Ot namam-a mon impakainnila nan am-in di wadah nomnom di tagu.

¹² Hanan tagun natag-ey punnomnom nah adol na ya adina pinhod an makalyan nah nihallan inat na. Ya adi mumbagah tugun hanadah nanomnoman mu hiya.

¹³ Deket maan-anla nan tagu ya matiboh an-gana, mu deket mahakit di nomnom na ya u-umyung.

¹⁴ Hanan nanomnoman an tagu ya pinhod nan mun-adal ta mad-uman di inila na, mu nan makudang di nomnom na ya kananay "Hiya tu pe tun inilak!"

¹⁵ Hay biyag di nawotwot an tagu ya nakalligat kattog, mu nan tagun umamlong hi ngannen wadan hiya ya umat nah tagun mumpahamul hi kabigabigat.

¹⁶ Kudukdul nay takon di nawotwot ta mu ta makangngun-unud tan APU DIOS, mu nan eta kadangyan yaden dakol di kabulubulunan.

¹⁷ Kudukdulnay hay pakikanaan ya nadan waday pamhod na takon di nateng di ihda, mu nan

eta makiamul nadah maid di pamhod dah ibba da.

¹⁸ Deket kabinnungot nan tagu ya wadan waday aawwit ya tututut, mu nan naanus an tagu ya patikodonay aawwit.

¹⁹ Deket mahiga nan tagu ya hanghangaonay dakol an ligat takon di daanay pangayana, mu nan maphod an tagu ya kabaelasan hanggaon di ligat na.

²⁰ Hanan nanomnoman an imbabale ya umipaamlong ke amana, mu nan makudang di nomnom na ya pihulonah inana.

²¹ Hanan makudang di nomnom na ya punamlongan mangat nadah maid di hilbina, mu nan nanomnoman ya hay maphod di atona.

²² Hanan tagun adi dumngol hi maphod an tugun ya maid di pumbanangan di planuna, mu nan tagun mundongol hi tugun di nanomnoman ya maphod di pumbanangan di planuna.

²³ Umamlong nan tagu hin niptok di kinalina ya nidaydayuwana nah mangngol ya ten hidiyey pinhod nan tagun donglon.

²⁴ Hanan nanomnoman an tagu ya ununudona nan pangien ituddunay kitaguwan ta mihwang hi kate.

²⁵ Hi APU DIOS ya dadagonay nunhituwan nan tagun mumpahhiya, mu ipaptok na nadan nabalu ta maid di manoldol hi luta da.

²⁶ Hay gaga-ihon punnomnom di taguy umipaboh-ol ke APU DIOS, mu hay maphod an kali ya umipaamlong ke hiya.

²⁷ Hanan naagum an tagun alanay pinhod na takon di gaga-ihoy pangat na ya umidat hi ongal

an kabulunan di pamilyana, mu nan tagun adina abuluton an mangat hi gaga-ihot mabayadan ya ahi malinggop di nitaguwana.

²⁸ Hanan maphod an tagu ya nomnomona ni-an on ahi himmumang, mu nan adi maphod an tagu ya kahumahumang ya gaga-ihoy kalyona.

²⁹ Hi APU DIOS ya donglonay dasal nan maphod an tagu, mu adina hangudon di dasal nan tagun gaga-ihoy at-attona.

³⁰ Hanadan tatagun maka-am-amlong ya paamlongon day ibba da ya paphodon nan maphod an kalyon day gibok nan mangngol.

³¹ Deket un-unudon nan taguy maphod an tugun ya manomnoman.

³² Hanan tagun adina pinhod an matut-tuduan ya hiya pey humlun hi kadadagana, mu nan tagun donglonay maphod an tugun ya manomnoman.

³³ Hay pangipaanhanaan di taguh pangatanah pinhod APU DIOS di kilappuwan di kanomnomana. Mahapul an mumpakumbabay tagu ta ahi midayaw.

16

¹ Hay tagu ya mabalin an mumplanuh atona, mu hi APU DIOS di nangamung an mangiabolut ten maat hidiyen implanuna weno adi.

² Hay punnomnom di tagu ya maphod am-in di at-attona, mu hi APU DIOS ya inilana hin maphod weno ad-adiy wadah nomnom di ohan tagu.

³ Idinol mun APU DIOS am-in di planum ta maphod di pumbanagan da.

⁴ Hi APU DIOS di ukod am-in hi ma-ma-at ya atonay implanunan am-in hi lintuna. Kinali waday gintud nah tiempon kakastiguwan nadan gaga-ihon tatagu.

⁵ Namahig di bungot APU DIOS nadah tatagun mumpahhiya ya nunna-ud an kastiguwona dida ya adinadaman eda ibtikan hidiye.

⁶ Deket punnanongon nan taguy pangulug na ya pamhod nan APU DIOS ya pakawanan Apu Dios di liwat na. Ya deket punnanongonan mangun-unud ke hiya ya adina aton di gaga-iho.

⁷ Hanan tagun hay pun-amlongan APU DIOS di at-attona ya takon nadan buhul na ya pumbalilon APU DIOS didan umule ke hiya.

⁸ Kudukdulnay takon di ittay kattog di pihhu mu ta limpiyuy nangal-an, mu nan e dakol di pihhu yaden bokon limpiyuy nangal-an.

⁹ Hay tagu ya man-ut iplanu nay atona, mu hi APU DIOS di nangamung an mangiabulut ten maat hidiyen implanunan aton weno adi.

¹⁰ Indat APU DIOS di kabaelan nadan ap-apu an manginila ya mangipainilah makulug mipanggep nah ma-ma-at, ta hidiye nan mahapul an tibon dat maandong di aton dan munhuwes.

¹¹ Adi pinhod APU DIOS nadan adi ustun kilowan ya nadan adi ustun pumbalol hi igattang.

¹² Adi pinhod di patul di gaga-iho te hay ikodhol di pun-ap-apuwana ya hay limpiyun pangat.

¹³ Umamlong di patul nah tagun makulug di kalyona ya lispituwona nan tagun adi munlangkak.

14 Deket bimmoh-ol di patul ya wadan waday pipatena, mu deket nanomnoman nan tagu ya inilanay mangalubyag hi boh-ol nan patul.

15 Hanan maphod an ipatibon di patul hi ohan tagu ya umat nah udan an pataguwonay nitanom.

16 Kudkudukdul di nanomnoman an tagu, mu nan tagun dakol di pihhuna.

17 Hanan maphod an tagu ya iadawwi nay adol nah kabulubulunan. Kinali tibon yuy pangayan yu ta maid di habadon yuh humlun hi katayan yu.

18 Hay pumpahhiyaan di taguy humlun hi kibabaana ya kadadagana.

19 Kudukdul di nawotwot ta ya mumpakum-baba ta, mu nan eta makidkid-um hanadah mumpahhiyan tatagu ta eta makibingay hi ngan-neh diyen bokon limpiyuy nangal-an da.

20 Hanan tagun un-unudonay nituttudun hiya ya maphod di pumbalanan di nitaguwana. Ya nan tagun mundinol ke APU DIOS ya umamlong ya mabendisyonan.

21 Mainila nan nanomnoman an tagu nah kabaanelan pun-awat. Ya deket maphod di kalina ya un-unudon di taguy ituguna.

22 Hanan nanomnoman an tagu ya umat nah adi matduk an ob-ob an idat nay kiphodan. Hanan tagun makudang di nomnom na ya ahi makastigu gapu nadah nihallan atona.

23 Hanan nanomnoman an tagu ya inilanay niptok an kalyona ya un-unudon di taguy kalyona.

24 Hay maulen kali ya mialig nah iyyukan an malumii, paphodonay gibok ya pal-otona nan mangngol.

25 Wada nin kattog an hay punnomnom di ohan tagu ya naka-iptok nan at-attona muden uggena inilan hidiyey katayana.

26 Hay inagang di gumapuh kigag-ahan di tagun mungngunu ta waday kanona.

27 Hanadan gaga-ihon tatagu ya eda manibotiboh panadag dah ibba da ya gaga-ihoy kali dan umat nah apuy an gumhob.

28 Hanan gaga-ihon taguy mangipangpanguluh gulu ya nan makattumbuk an taguy manadag hi maphod an punhahayyupan di tatagu.

29 Hay mabungot an tagu ya haulonay hinag-onat ipangulu nan mangat hi gaga-iho.

30 Tibon ot nan tagun deke on kumaniding weno umanimi-imi te dadiyey mumplanun umidat hi ligat ke he-a.

31 Hay magun-ud hi pangatan hi maphod ya andukkey biyag. Ya hay kaubanan di kitib-an di dayaw di naam-amaan.

32 Hanan tagun naanus an kabaelasan mangonoknong hi boh-ol na ya inapput na nan natulid an tagun kabaelasan gubaton di ohan boblet hogpona.

33 Hay ohan aton di tatagun manginilah pinhod Apu Dios an maat ya ibubunut da, mu hi Apu Dios di kanamung an mangipainila.

17

¹ Kudukdulnay takon di ittay di kanon muden ta waday din-ong ya linggop, mu nan e mahongoy kanon yaden muntututut ta.

² Hanan nalaing an muttatyu ya loktat ta hiyay natagtag-e mu nan mahiga ya umipabain an imbabalen di ap-apuna. Deket athidi ya miingngoy boltanona nadah imbabalen nan apapu.

³ Hay pun-ayugan nah apuy di pangitib-an hin makulug an silber ya balituk. Hi ke damdama Apu Dios matibona hin maphod weno ad-adiy wadah nomnom di tagu.

⁴ Hanan gaga-ihon tagu ya pinpinhod nan dongdonglon di gaga-ihon kalkalyon di ibbana. Athidi bo nah makallangkak an tagun hay langkak di pinpinhod nan donglon.

⁵ Hanan tagun taltalanggaana nadan nawotwot ya hi APU DIOS an nunlutun diday tinaltalanggaana. Ya nan tagun mun-am-amlong ten waday adi maphod an naat hi ibba nan tagu ya kastiguwon APU DIOS.

⁶ Hanadan aam-ama ya pun-amlongan day inap-apu da ya nadan u-unga ya pun-amlongan day ammod da.

⁷ Adina lebbeng an mumpahhiyan mungkalkalli nadan makudang di nomnom na. Ya nakammam-an adina lebbeng an munlangkak di ap-apu.

⁸ Hanadan tatagun bayadan day tagut atona nan gaga-ihon pinhod dan maat ya hay punnomnom da kediyen inat da ya umat nah kodla te maala day pinhod da nah pangatan dah athidi.

9 Deket pinhod takun munnananong di maphod an pakihayyupan hi ibban tagu ya mahapul an pakawanan di ad-adin inat da. Mu deket adi taku kal-iwan di nunhahallaan ta hidiyey oggan kalkalyon ya hidiyey humlun hi kadadagan di pakihayyupan hi ibba.

10 Hay nanomnoman an tagu ya madmad-uman di inilana takon di maminghan di kumaliyan dan hiya nah nihallaana, mu nan tagun makudang di nomnom na ya takon di maminhingtatut di panoplatan dan hiya ya adi mangun-unud.

11 Hanan gaga-ihon tagun hay guluy ena hama-hamakon ta loktat ya kastiguwon dah kate.

12 Kudukdulnay hay mailom an bear an inibtik day impanay dammuwon, te adi nahalman an katatakut mu ta bokon nan makudang di nomnom nan tagun nalgonalgom di atona.

13 Deket balloham hi gaga-ihoy maphod an inat di ibbam an tagun he-a ya adi maphod ta nangamung di ma-ma-at hi nunhituwam.

14 Hay lappun di puntutututan ya umat nah muntitik an tubbub an mahapul an hulatan te loktat ya midoldol ta madadag. Athidi bon deket waday nunhallaan ya iphod an ihummangan ta matikod ta adi mumbalin hi aawwit.

15 Hi APU DIOS ya namahig di boh-ol na hin nan nabahulan di ipaen nan huwes ya nan maid di bahul nay kastiguwona.

16 Hanan makudang di nomnom na ya adi ot e pun-adalon te adina metlaing pinhod an matud-duwan ya kumawa nan pihhun gastuwona.

17 Hay nahamad an gayyum ya pinhodon dakat nangamung takon di nganney maat. Athidi bo damdaman winadan Apu Dios di tulang ta bumaddang nah tiempon di ligat.

18 Hanan tagun makudang di nomnom na ya nalakay pangalyana hi “Ha-oy di nangamung hi utang diyen tagu ten adi pakabayad.”

19 Hanan tagun pinpinhod nan mumbahul ya pinpinhod na bon makiawwit. Ya nan tagun mumpahhiya ya manamak hi kadadagana.

20 Hanan tagun bokon limpiyuy nomnom na ya maid di maphod an maat ke hiya. Deket langkak di kanalyon ya humlun hi pakiawwitan hi ibban tagu.

21 Hanan ungan makudang di nomnom na ya u-umyung kattog hi amanan maid di amlong na.

22 Hay an-anla ya kay aga an paphodonay adol, ot nan tagun maid di an-anlana ya loktat ta mama-id di olot na.

23 Hanan gaga-ihon huwes ya damanan midalunun mabayadan ta adi makastigu nan numbahul.

24 Hanan nalaing an tagu ya adina aton nadan maid di hilbina, mu nan makudang di nomnom na ya maid napintok hi nomnom na.

25 Hanadan ammod nan ungan makudang di nomnom na ya maid di amlong da, u-umyung da ya mahakit di nomnom da.

26 Adi maphod an makastigu nan tagun maid di bahul na ya adi bo maphod an makastigu nadan maphod an tatagu.

²⁷ Hanan tagun nalaing ya nanomnoman ya in-
ilanan mangonoknong hi adol nat adina pamgay
kalikali.

²⁸ Kinali maphod hin konoknongon di
pungkalkalli te takon nadan tatagun makudang
di nomnom da ya pangalin di tatagu on nalaing
ya nanomnoman da hin op-opya dan adida
pamgay kalikali.

18

¹ Hanan tagun mangohe ya hoggaonan am-
in di maphod an pangi-e ya abunay adol nan
nonomnomona.

² Hanan tagun makudang di nomnom na ya
adina pinhod an mun-adal hi udum an tatagu te
hay pinhod na ya hiya ya abuy madngol.

³ Deket aton di taguy gaga-iho ya mama-
id di lispitun di ibbanan tagun hiya ya deket
imbabainay adol na ya pumpadngolan mon di
tatagu.

⁴ Hay maphod an kalin di tagu ya umidat hi
kiphodan, mialig nah danum ad dalom ya nah
mun-otbol weno ob-ob an kumaan hi inuwo.

⁵ Adi maphod an e adi itakdog di kalebbengan
nadan maid di bahul da gapu te pinhod mun
pahhigan nan gaga-ihon tagu.

⁶ Hanan tagun makudang di nomnom na ya
habadonay gulu gapuh kanalyona ta hidiye nan
loktat ya bakdungan da.

⁷ Hanan tagun makudang di nomnom na ya
madadag pe gapu nadah kalyona. Te nadan
kalyona ya mialig hi bitun kaknaana.

⁸ Hay tumbuk ya pinpinhod di tatagun dongdonglon umat nah mahong-on makan an pinpinhod dan kanon.

⁹ Hanan mahigan tagu ya nun-ingngo da nah tagun dumadag.

¹⁰ Hi Apu Dios ya mialig nah nahamad an binattun alad an butikan nadan maphod an tatagun eda kihikugan.

¹¹ Hanan kadangyan an tagu ya mundinol hi kinadangyanan pundipendal nah adol na hi adadin maat. Ya ibilang nay kinadangyanan kay binattun alad an kihikugana.

¹² Hanan tagun mumpahhiya ya loktat ta madadag, mu nan tagun inilanan mumpakumbaba ya hiyay malispitu.

¹³ Hay tagun adina donglon ni-an di pungkalin nan ibbana on himmumang ya kay makudang di nomnom na ya mibabain.

¹⁴ Deket ongal di namnaman nan mundogon pumhod ya mabalin an pumhod, mu nan maid di namnamanan pumhod ya nunna-ud an adi pumhod.

¹⁵ Hanan nanomnoman an tagu ya pinhod nan mad-uman di inilana ta hidiye nan taganan munadal hi nganneh diyen maadal na.

¹⁶ Deket pinhod mun makihummangan hi tagun natag-ey saad na ya umitabin kah regalon idat mun hiya te gapun diye ya gagaid an manibon he-a.

¹⁷ Hanan mamangulun kumalih korte mipanggep hi naat ya kay hiyay niptok weno kay hiya peman an maid di bahul na. Mu indanit

kimmali damdama nan pakihanggana ya hin-natkon moy bumudal an ab-abig ya mabudhan moy makulug.

¹⁸ Hin-uddum on hay maphod an aton an mangipanuh punhallaan di duwan tagu ya ibubunut.

¹⁹ Naligligat an ibangngad di maphod an paki-hayyupan nah tagun nangatam hi ad-adi mu hay punhogopan hi ohan boblen nahamad di alad na. Te deket waday nunhahallaan di tatagu ya naligat mon mangihayyup ke dida.

²⁰ Hay tagu ya midatan hi maphod weno ad-adin gun-udona mipuun hi kinalina.

²¹ Hin-udum on hay kalyon di ohan taguy humlun hi katayana weno pumbiyagana. Kinali deket makahlu kan kumalikali, papohdanam nadan kalkalyom te he-ay kaatan di pumbanangan di kanalyom.

²² Deket nalahin di ohan lalaki ya nan in-ayanay nakaballol an imbendisyon APU DIOS ke hiya.

²³ Deket kumaliy nawotwot an tagu ya pih-pihmok, mu deket himmumang nan kadangan ya pabinnungot na.

²⁴ Man-u nin te dakol di gagayyum yaden adida baddangan hin mahapul na dida. Mu wada day udum an nahamad an gayyum an kudkudukdul moh udot mu hay mismun tulang.

19

¹ Kudukdulnay takon di nawotwot ta mu ta limpiyuy nitaguan mu nan eta umat nah tagun

makudang di nomnom nan makallangkak ya humahhaul.

² Adi maphod nan waday immalih nomnom on inat an adi pakannomnomon ya ugge impakain-nilay ustū. Te deket iathidiy aton ya hinnatkon ot ya abuy pumbalinan nan implanun aton.

³ Hay udum an tatagu ya adida pakannomnomon on inat da ta dida pe on dinadag day nitaguwan da, mu hi Apu Dios di pabahulon da.

⁴ Hanan kadangyan an tagu ya dakol di gayyum na, mu nan nakawwotwot an tagu ya maid di naminhod an makigayyum ke hiya.

⁵ Hanan tagun muntistiguh langkak ya nunnaud an makastigu.

⁶ Dakol di mumbagah baddang hi ap-apu ya dakol di naminhod an makigayyum nah tagun makaidat.

⁷ Hanan nawotwot an tagu ya adi ibilang di tulang na ya adi hangudon pay di gagayyum na. Ya takon anhan di namahig di pumphahpahmok nat baddangan da ya maid kattog anhan di ohan bumaddang ke hiya.

⁸ Hanan tagun pinhod nay adol na ya pinhod nan mad-uman di kanomnomana. Ya nan tagun pinhod nan pumhod di biyag na ya hiyay naminhod an mun-adal.

⁹ Hanan tagun muntistiguh langkak ya nunnaud an makastigu.

¹⁰ Adina lebbeng an kumadangyan nan maku-dang di nomnom nat e nalam-ay di nitaguwana. Namam-a mo anhan an adina lebbeng an nan himbut di pun-apapun nan apuna.

11 Hanan nanomnoman an tagu ya naanus an adi hi ittay on bimmungot. Adina iha-ad hi nomnom nay nganneh diyen gaga-ihon inat di ibbanan tagun hiya. Hidiyey kipatib-anan hiya ya matbal.

12 Deket bimmoh-ol di patul ya katatakut an kay layon an mun-olmom, mu deke bot hummok ya umat hi aton nan udan hi intanom.

13 Hanan imbabalen makudang di nomnom nay gumapuh kadadagan amana. Ya nan inayan an babain natutut ya paddungna nan tumanod-tod an danum an umipaingle.

14 Hay aammod di mangipaboltan hi bale ya kinadangan, mu hi APU DIOS di mangidat nah lalakah nanomnoman an babain iinena.

15 Hanan mahigan tagu ya ammunay mahmah-huyop di pinpinhod nan aton mu hay athidin tagu ya maagangan.

16 Hanan tagun mangun-unud hi tugun APU DIOS ya mihwang, mu nan tagun adi mangun-unud hi tuguna ya mapoppog di biyag na.

17 Deket binaddangan nan tagu nan nawotwot ya kay hi APU DIOS di binaddangana. Ya idat APU DIOS di ginun-ud na kediyen inat na.

18 Ilappun tugunon di imbabalenah kakittay na an kediyey nalakah pun-adalana, te deket adiyu iathidi ya kay yu baddangan hi panadagan nah adol na.

19 Hanan tagun kabinnungot ya mahapul an holtaponay pumbanagan di bungot na. Te deket baddangam ad uwani ya nunna-ud an ahim bo baddangan hi pidwana.

20 Deket donglom di tugun ya pinhod mun matudduwan ya loktat kaya ya manomnoman ka.

21 Hay tagu ya dakol di implanunan aton, mu hi APU DIOS di nangamung hi pinhod nan maat.

22 Kudukdul nan tagun midinol mu nan tagun naagum. Kudukdulnay nawotwot ta mu nan eta makallangkak.

23 Deket ipaanhan takun aton di pinhod APU DIOS ya bendisyonan ditakut pumhod di nitaguan taku ta wadan am-in di mahapul taku ya ipaptok ditakut maid di ad-adin maat ke ditaku.

24 Wada day udum an tatagun namahig di higa da te takon di pangiiduwan dah makan hi toko da ya higaan da.

25 Hanan mangohen tagu ya makastigu ta pun-adalan nadan udum an makudang di nomnom na. Ya deket kalyan yu nan tagun pinhod nan mun-adal nah kihallaana ya pun-adalanah diyet mad-uman di inilana.

26 Hanan imbabale an adi maphod di pangat nan amana ya palah-unonah inannah nunhi-tuwan da ya ibabainay adol na.

27 He-a ken imbabale ya adim itikod an mun-adal te deket itikod mu ya loktat ta takon nadan inadal mu handi ya iwalong mu.

28 Deket munlangkak di tistigu ya hidiyey kitibanan pihulona nan maandong an pangat. Muden wada da pe tuwali nadan gaga-ihon tatagun pinpinhod dan at-atton di tataguy gaga-iho.

29 Hanadan makannaltalangga ya nadan makudang di nomnom da ya nunna-ud an makastigu da.

20

1 Hanan mabutobutong ya makudang di nomnom na. Man-uke ya nan nabutong di makannaltalangga ya hiya bo udot di gumugulu.

2 Deket bimmoh-ol nan patul ya katatakut an kay layon an mun-olmom. Ya nan tagun mangipaboh-ol ke hiya ya intopanay biyag na.

3 Hanadan makudang di nomnom na ya nalaka dan makiawwit. Hanan tagun adi oggan makiawwit ya malispitu.

4 Hanan mumpayo an humigan mun-aladu nah tiempon pun-aladuwan ya maid di ena aniyon.

5 Naligat an mainilay wadah nomnom di ohan tagu. Mu nan nalaing an tagu ya inilanay atonan makihummangan ta bumudal di wadah nomnom diyen tagu.

6 Dakol day tatagun kanan day nahamad di pakigayyum da mu hay kakulugana naligat an manamak hi athidin tagu.

7 Hanadan maphod an tatagu ya limpiyuy nitaguwan da ya bendisyonan Apu Dios di imbabale da.

8 Deket munhumalya nan patul ya pakatibbona ni-an nadan ebidensiya ta inilaona nadan maphod ya gaga-ihon naat.

9 Kon waday ohan tagun makulug di kalyona nah kananay “Malinggop di nomnom ku te maid di numbahulak?”

¹⁰ Hi APU DIOS ya ihihhingit na nadan tatagun adi ustuy kilowan da ya adi ustuy punlukud dat lugiyon day tatagu.

¹¹ Hay tagu ya mainilay kinataguna hin maphod ya limpiyu, mipuun nah at-attona. Athidi damdamay ungan mainila nah at-attona hin maphod di nomnom na weno adi.

¹² Indatan ditakun APU DIOS hi mata ta panibo taku ya inga ta pangngol taku, kinali maphod hin usalon takuh ustu datuwe ta waday hilibida.

¹³ Hanan tagun pinpinhod nan mahmahhuyop ya mamam-an mawotwot, mu nan tagun mahlun mungngunu ya adi makudangan hi mahapul na.

¹⁴ Deket gumatang di taguh ngannen gatangono ya pakahhangnaanay bayad na, mu deket impatawalan da ya ena ipahhiyan nalaka kanuy nangatang na nah nabalol an ginatang na.

¹⁵ Naligligat an hamakon di ohan tagun nanomnoman di pungkalkalli na mu nadan nungkabalol an gangam. Hay athidin pungkalkalli ya nabalbalol mu nadan nanginan odon.

¹⁶ Deket waday umutang ke he-a ya waday inawit nah uggena impakainnilan tagun mangitakdog ke hiya ya mahapul an waday alam ke hiyah nabalol hi pangid-onam hi utang diyen tagun uggem impakainnilat waday innunan mumbayad ke he-a.

¹⁷ Hanan alam hi bokon limpiyu ya man-u te pun-amlongam hi pinghana umat nah mahongon makan mu indani ya numbalin hi kay lona nah tokom.

18 Hay atom ta adi mibahho nan ninomnom mun aton ya donglom ni-an di tugun di nanomnoman. Umat nah e makigubat an donglona ni-an di tugun di udum an tatagut ahi e makigubat.

19 Hanan makattumbuk an tagu ya maid di mitaluh tokona te humawwang an abu. Kinali adika maki-kie nah makattumbuk an tagu.

20 Hanan tagun idutanay ammod na ya mapop-pog di biyag na umat nah kingken mad-op nah munhihlong.

21 Deket bokon limpiyuy nangal-an nan taguh tawid na ya adi mabendisyonan hi udidina.

22 Wada key inat dan he-ah gaga-iho ya adim nomnomon an ibalo. Mu idinol mun APU DIOS ot baddangan daka.

23 Namahig di boh-ol APU DIOS nah tagun mangusal hi adi ustun kilowan weno adi ustun punlukud ta lugiyonay ibbanan tagu.

24 Hi APU DIOS di nangamung hi biyag di hin-oh-an ditaku. Kinali adi taku maawatan di pumbalanan di biyag taku.

25 Bahul hin naala on nunsapata tan APU DIOS ya indani ya ugge inat. Kinali maphod di pakannomnomon on ahita nunsapata.

26 Hanan nanomnoman an patul ya inilaona nadan mangmangat hi gaga-iho ya kastiguwona didan adina homkon dida.

27 Indat APU DIOS di nomnom taku ya hay kabaelan takun manginilah maphod ya ad-adi. Ta hidiye nan adi mabalin an etaku kanan di ugge taku inilay makulug an katatagu taku.

28 Hay pun-ap-apuwan nan patul ya munnanong hin maphod di pamaptok nah

tataguna, mu deket maid di impaminhod na ya mapoppog di pun-ap-apuwana.

²⁹ Matbal nadan kakat-agu gapuh olot da mu namam-an madayaw nadan aam-aman naubanan te dinatngan day naam-amaan da.

³⁰ Hin-uddum on kah-in di waday maat ke ditakuh punligatan ta ahi taku iwalong nadan gaga-ihon pangi-e taku.

21

¹ Hi APU DIOS di ukod am-in takon di hay punnomnom di patul kinali mabalin an pumbal-nonan makangngun-unud nan patul hi pinhod nan maat, umat nah paluk an mabalin an bangi-won nah pinhod nan pangipaeyan nah danum.

² Hay punnomnom di tagu ya maphod am-in di at-attona, mu hi APU DIOS ya inilana hin maphod weno ad-adiy wadah nomnom di ohan tagu.

³ Umipaamlong ke APU DIOS di pangatan takuh maphod ya limpiyu mu nan iappit takun hiya.

⁴ Hay gaga-ihon tagu ya mumpahhiya na. Hay athitun pangi-e ya liwat.

⁵ Hanan tagun mahlun mungngunu ya paka-ipplanuna on inat na ya adi makudangan hi mahapul na mu nan tagun adina paka-ipplanu on inat na ya mawotwot.

⁶ Hay kinadangyan an bokon limpiyuy naalaana ya nalakan mauma ya humlun hi katayan.

⁷ Hanan gaga-ihon tagun hay nonomnomona ya hay pakiaawwitana ya pakipatteyana ya madadag.

⁸ Hay gaga-ihon tagu ya gaga-ihoy at-attona ya hay maphod an tagu ya maphod di pangi-e na.

⁹ Kudukdulna boy eta umiwe nah allung mu nan eta makiad-addum hi inayan an natutut.

¹⁰ Hanan gaga-ihon tagu ya gaga-ihoy nonom-nomonan aton ya maid di homok nah ibbanan tagu.

¹¹ Hanan nanomnoman an tagu ya maadalan hi maphod an tugun. Mu nan makudang di nom-nom na ya manomnoman ten tibonan makastigu nadan makannaltalangga.

¹² Hi Apu Dios an maandong di pangat na ya inilanay ngannen ma-ma-at hi nunhituwan nadan gaga-ihon tatagu. Ya hiyay nangamung an manadag ke dida.

¹³ Hanan tagun maid di homok na nadah nawotwot an mumpabaddang ke hiya ya ahi maid di hummok ke hiya ten maligatan.

¹⁴ Hay atom an mangalubyag nah tagun bumobboh-ol ke he-a ya idalunum an ipaeyan hi ngannen idat mun hiya.

¹⁵ Hanadan maphod an tatagu ya maan-anla da hin limpiyuy naat. Mu nadan gaga-ihon tatagu ya mahakit di nomnom da.

¹⁶ Hanan tagun mangiwalong hi maphod an tugun ya hamakonay katayana.

¹⁷ Hanan tagun nalgom di pangiatanah pih-huna umat hi ngannen pun-an-anlaana ya mum-balin hi nawotwot. Te adi mabalin an kumadangan di ohan tagun pinpinhod nan mangmangin-num ya mangan hi nanginan makan.

¹⁸ Hanan tagun mangat hi punligatan nadan maid di bahul na ya maat ke hiyah diyen atona.

19 Kudukdul nay eta umiwe nah adi maboblaysan, mu nan eta makiad-addum nah inayan an naduti ya nakallili.

20 Hanan nanomnoman an tagu ya italu nay limmuna ya wadat ingganay mahapul nah nun-hituwana. Mu nan tagun makudang di nomnom na ya umahonan am-in di wadan hiya.

21 Hanan maulen tagun maphod di at-attona ya bendisyonan Apu Dios hi andukken biyag, kinakadangyan ya lispitun di tatagu.

22 Hanan nanomnoman an ap-apun di tindalun e makigubat ya damanan apputona nan matakutan an boble hin adalonay ine-en diyen boble ya inilaona hin nganney pundipendal diyen boblet hidiyey ena dadagon.

23 Deket adim pinhod di gulu ya pakannomnomom di kalyom on ahika kimmali.

24 Hay panginilaan an mumpahhiya nan tagu ya nah pungkalkalli nan kay maid di bilang di udum an tatagun hiya.

25 Hanan mahigan tagun adina pinhod an mungngunu ya nan higanay humlun hi katayana. 26 Hay nonomnomon ya abun di mahigan tagu ya nadan pinhod nan mawada ot ke hiya. Yaden hanan maphod an tagu ya makaidat ya adi mauku.

27 Namahig di boh-ol Apu Dios nah gagaihon tagun mun-appit ke hiya, namam-a hin adi maphod di gapunah ena pun-appitan.

28 Hanan makallangkak an tagu ya maid di mangngol hi kalyona, mu nan tagun makulug di kalyona ya pakaddonglon di taguy kalyona.

²⁹ Hanan gaga-ihon tagu ya natulid an kay hiyay niptok, mu nan maphod an tagu ya pakan-nomnomona ni-an hin maphod weno ad-adi on ahina inat.

³⁰ Maid di pumbalinan di implanun di tagu takon hin kananat hiya ya nalaing ya nanomnoman ten adi pinhod APU DIOS hidiyen implana.

³¹ Athidi nah gubat an takon di indadaan nadan tataguy dakol an kabayun usalon dan makigubat ya adida mangapput hin adi iabulut APU DIOS.

22

¹ Kudukdul nay takon di bokon ta kadangyan mu ta limpiyuy nitaguwan ta lispituwon ditah tatagu.

² Hay nun-ingngohan di kadangyan ya nawot-wot ya hi APU DIOS di nunlutu ke didan duwa.

³ Hanan nanomnoman an tagu ya deket mati-bona weno magibok nan waday maat hi ad-adi ya midawwi. Mu nan makudang di nomnom na ya paddungnay ena ot ya abu dammuwon nan ad-adin maat ta munholholtap.

⁴ Hanan tagun mumpakumbaba ya ipaan-hanan aton di pinhod APU DIOS ya waday gun-udona umat hi kinadangyan, kidayawan ya andukken biyag.

⁵ Hay tagun balolanay biyag na ya midawwi nadah gaga-ihon paddungnay bitun kaknaan di gaga-ihon tatagu.

⁶ Ituttudum hi imbabalem di maphod an pangien un-unudonat deket umongngal ya adina iwalong.

⁷ Hanadan nawotwot di ba-ba-alon di kakadangan. Athidi bo nah nautangan an mabalin bon ba-ba-alon nan numpautang ke hiya.

⁸ Hanan tagun mangmangnat hi gaga-iho ya ahi damdama maat ke hiyay kabulubulunana. Ta adina mo kabaelan an manattatakut hi ibba nan tagu.

⁹ Bendisyonan Apu Dios nan tagun adi naimut an umidat hi makan hanadah nawotwot.

¹⁰ Ipaadawwi yu nadan makannaltalangga ta maid di munhahannu, mun-aawwit ya maid di mumpadngol.

¹¹ Hay gayyumon di ap-apu ya nan tagun maphod di nomnom na ya maulen kumali.

¹² Hi APU DIOS ya adina iabulut an maunud nadan tuttudun humahhaul mu tibonat munnanong di makulug an tuttudut hidiyey maunud ta nangamung.

¹³ Hanan mahigan tagu ya dakol di lasonah adina pungngunuwan. Kananay “Waday layon nah e-elen di boble ya kal-ina ya waday mamaten haon nah kalata.”

¹⁴ Hanan tagun mahaul hi malumiin kalin di makilalakin babain waday inayanat makihuyop ke hiya ya kay nag-ah adallom an bitu. Te kinalin mon APU DIOS di idut nah athidin lalaki.

¹⁵ Kapyanay u-ungan mangat hi adi maphod, mu deket tugunon di aammod da dida ya adalon dan mangat hi maphod.

¹⁶ Hanan tagun umidaidat hi regalo nadah kakadangan ya nan tagun mam-aonay punligatan nadan nawotwot ta mad-uman di kinadangan ya mun-ingngo dan loktat ta mawotwot da.

¹⁷ Maphod di donglon yuy tuttudun di nanomnoman an tagu ta adalon yu. Ya paka-unudon yuy tuttuduk. ¹⁸ Ya iha-ad yuh nomnom yun adiyu kal-iwan te umamlong kayu. ¹⁹ Hay gapunah pangituttuduwak ke datuwen tugun ad uwani ya ta mundinol kayun APU DIOS. ²⁰ Datuwey tulumpulun tugun ya tuttudun intudok ku. Maphod datuwen tugun ya tuttudun di nanomnoman an tatagu an pun-adalan yu. ²¹ Adalon yu datuwen makulug ya midinol an tuttudu ta ituttudu yu damdamah ibba yu.

²² Hituwey mamangulu: Adiyu mam-ahon an paligaton nadan nawotwot ta alan yuy nganneh diyen wadan dida. Kaspangarigan, adiyu idik-lamu nan nawotwot ya nan maid di kabaelanat alan yuy ngannen wadan dida. ²³ Te hi APU DIOS ya itakdog na nadan nawotwot ta hiyay makihangga nadah mangipaligat ke didat kastiguwona didah kate.

²⁴ Hay mikadwa ya adi kayu maki-kie nadah mabungot ya nadah ittay on bimmoh-ol, ²⁵ te maagalinan kayu ya naligat an makaan hidiyen pangie.

²⁶ Hay mikatlu ya adim itakdog di utang di udum an tatagu. ²⁷ Te deket adika pakabayad nah utang nan tagu ya kumpulna moy ahi alan nan numpautang hi ibayad mu takon di kamam.

²⁸ Hay mikap-at ya adiyu idlig di kiggad an inha-ad di aammod yu dih done ta pulhon yuy lutan nan hinag-on yu.

²⁹ Hay mikalima ya hanan tagun maphod di pangat nan mangingunu nah ngunun nidat ke

hiya ya damanan ahi munhilbi nah ap-apuh udum hi algo.

23

¹ Hay mikan-om ya kal-ina ket ayagan daka nah tagun natag-ey saad nat makikan kan hiya ya nomnomom di katatagun nan kahangngab mu nah lamesaan. ² Ta takon hin kananat nakaaggangan ka ya konoknongom di kanom. ³ Adim tagan hi kakan hanadah mahong-on indadaana te kal-ina ya hidiyey pamatna nan he-a.

⁴ Hay mikapitu ya deket nanomnoman ka ya adim bo kaya halman an mungngunu gapu anhan te pinhod mun kumadangyan. Nomnomom an maid metlaing di hilbina. ⁵ Te hay kinadangyan ya maid di maptok on nama-id an kay napayakan an tumayyap.

⁶ Hay mikawalu ya adika e makikan nah balen di naimut an tagu ya adika umamo nadah mahong-on makan an indadaana. ⁷ Te takon di kananay “Aga mangan kayu ya manginum kayu,” mu hidiyen kinalina ya ugge nalpuh puhu na. Hay kakulugana ya adina pinhod an iayag nan makan an indadaana te naimut ya nonomnomonat nangamung di kanginan nan makan. ⁸ Gulat na nin ta mabalin ya iutam nan kinan mut maid di hilbinah numpasalamatam ke hiya nah makan.

⁹ Hay mikahiyam ya adim e ipatnan tumugun nah tagun makudang di nomnom na te ibaag na ot ya abuy itugun mu.

¹⁰ Hay mikahimpulu ya adiyu kaanon di kiggad an inha-ad di aammod yu dih done ta eyu doldolon weno e pulhon di lutan nadan napuh-ig. ¹¹ Te hi Apu Dios an mangitakdog ke dida ya nakal-ot ya baddangana dida nah diklamu dat makastigu kayu.

¹² Pakaddonglon yuy ituttuduk ke dakayu ya inilaon yuy maphod an pangi-e.

¹³ Deket mahapul an mahuplit di u-unga ta panugun yun dida ya aton yu te adida ikateh diyen panuplitan yun dida. ¹⁴ Hay kakulugana ya miadawwi da mah-udot an mangat hi gaga-ihon humlun hi katayan da.

¹⁵ He-an imbabalek, deket manomnoman kat limpiyuy pumbiyag mu ya mun-an-anlaak. ¹⁶ Ya makulug an mun-an-anlaak ten donglok an nip-tok di pungkalkallim.

¹⁷ Adika umamoh aton di gaga-ihon tatagu. Hay ot ya abu gangamam an aton ya hay pangun-unudam ke APU DIOS. ¹⁸ Deket athidiy atom ya maphod di pumbalanan di nitaguwam ya maid di em kadismayaan.

¹⁹ He-an imbabalek, donglom di tugun ku: Mahapul an manomnoman ka, adim langlangkuyyaon di biyag ya punnanongom an mangat hi maphod. ²⁰ Adika makidkid-um hanadah tatagun hay mainum ya makan di umanhan hi biyag da. ²¹ Te hay tatagun hay binutong ya hay kakan di aton da ya loktat ta mawotwot da. Ya hay tatagun ammunay mangan ya mahuyop di at-atton da ya loktat ta mumbulwati dah layout.

²² Donglom di tugun amam te gulat nat maid hi amam ya maid ka. Ya deket nain-inah inam ya adim ibaag di tuguna. ²³ Munhulu kan mangadal am-in hanadah makulug an tuttudu, nadan umidat hi kanomnomam ya nadan tuttudun panginilaan an mangimatun hi nihalla ya niptok te nabalol datuwe. Ta hin kananat migattang ya adinadaman em igattang. ²⁴ Hanan ama ya ongal di amlong na hin nanomnoman ya maphod di pangi-en di imbabalena. ²⁵ Ta hidiye nan tibon yu ta manomnoman kayu ya maphod di pangi-e yu ta ipaamlong yuh ama yu, namama ke inayun nangiimbabalen dakayu.

²⁶ Imbabalek, mundongol kan ha-on ya iun-unud muh pangi-ek ²⁷ ta adika maawis nadah makilalakin binabai ya nadah binabain pabayad day adol da te mialig da nah bitun kaknaan ta humlun hi katayan. ²⁸ Datuwen binabai ya umat da nah tagun numbotak hi dalan ta munhood dah akawan da ya haulon day linalaki ta adida mo iohhah inayan day pamhod da.

²⁹ Hanadan makanginum an tatagu ya maid di an-anla dah biyag da. Makihanannu da ya makianawwit da. Malanunggidan di adol da ya mumbabatag di mamata da. ³⁰ Maamuamung da nadah ibba dat agan day inum inggana hilong. ³¹ Kinali tibon yu ta adi kayu maawis an manginum, takon di malin-ong di ang-ang nan mainum ya takon di makaphod di tamtam na. ³² Te deket manginum kat mabutong ka ya himpappangey punggibok muh kabigatanan kay daka kinalat hi ulog. ³³ Deket nabutong di tagu ya

huminnatkon di pangang-ang na, hay punnom-nom na ya pungkalina. ³⁴ Ya hinnatkon di punggibok nan kay wadah bangkan mungkidukidung nah danum. ³⁵ Indanit inggibok na ya kananay “Tipet kayak dinanuntuk yaden uggek inggibok. Pakabangunak kumat eyak ot bo manginum!”

24

¹ Adika umamo nadah gaga-ihon tatagu ya adika makihayhayyup ke dida. ² Te abunay dumadag ya gumuluy aton da. Deke bot kumali da ya humlun hi kabulunan di udum an tatagu.

³ Deket nanomnoman di tagu ya maphod di ma-ma-at hi nunhituwana. ⁴ Ya gapu te inila nay maphod an atona ya kumadangyan ta pun-ala nay mungkaphod an ngunut an iha-ad nah bale na.

⁵ Hanan nanomnoman an tagu ya ong-ongal di kabaelana mu nan nal-ot an tagu. ⁶ Kinali mahapul nadan tindalun e makigubat di nalaing ya nanomnoman an mangipaduttuk hi maphod an aton da. Te hay pangapputan ya mipuun hi dakol an mangitudduh niptok.

⁷ Hanan makudang di nomnom na ya adina maawatan di kalkalyon nadan nanomnoman. Ya maid pey mabalin hi kalyona hin munhuhum-mangan nadan nungkanomnoman.

⁸ Hanan tagun ammunay gaga-ihon inilanan aton ya mundingngol an huhhumlun hi gulu. ⁹ Hay planun nan tagun makudang di nomnom na ya am-in di ngannen nomnomonan aton ya liwat. Hanan tagun makannaltalangga ya adi pippinhodan di tatagu.

¹⁰ Deket madismaya ka te uggem inilay atom nah tiempon di ligat ya hidiyey kitib-anan nakakkapuy ka.

¹¹ Deket waday tagun mipipate yaden maid di bahul na ya baddangan ta adi mipipate. ¹² Kalina ya kanan yuy “Tipet eta makibibiyang?” Adiyu iathidi te inilan Apu Dios di wadah nomnom am-in di tagu. Ya hay idat nan gun-udon ya mipuun hanadah inat.

¹³ Imbabalek, uminum kah dilun di iyyukan te malumii ya maphod ke he-a. ¹⁴ Athidi bon deket nanomnoman nan tagu ya kiphodanah diye. Te deket nanomnoman nan tagu ya pumhod di biyag nah udum hi algo.

¹⁵ Adim iun-unud hi at-atton nan makangngakon tagun hadhad-onat tumayan nan limpiyun taguh bale nat humgop ta mangako. ¹⁶ Hanan maphod an tagu ya takon di kaatnan ligat di umalin hiya ya adi maapput. Mu nadan gaga-ihon tatagu ya takon di ittay an ligat ya maapput da.

¹⁷ Deket waday ligat an immali nah tagun humihhingit ke he-a ya adika maan-anla. ¹⁸ Te inilan Apu Dios di wadah nomnom mu ya adina pinhod di athidi. Loktat ya adina mo ot ya abu kastiguwon hidiyen tagu.

¹⁹ Adika umamo nadah gaga-ihon tatagu weno eka tumakut gapun dida. ²⁰ Te nadan gaga-ihon tatagu ya maid di namnamaon dah biyag dah udum hi algo. Mialig di biyag da nah kingken mad-op.

²¹ He-an imbabalek, dayawom hi APU DIOS ya lispituwom di patul. Ya adika maki-kie nadah

tatagun mangohen dida, ²² te kabaelan Apu Dios weno nan patul an ipaaliy ligat ke dida.

²³ Datuwey udum an tugun di nanomnoman an tagu: Adi maphod an pahhigan di huwes nan ohan tagu ya atonay adi maandong nah oha.

²⁴ Te deket kananay hanan maid di bahul nay numbahul ya hiyay idutan ya kahingngitan di tatagu. ²⁵ Mu nan huwes an maandong di punhumalyanan kananay nabahulan nan numbahul ya hiyay bendisyonan Apu Dios ta pumhod di nitaguwana.

²⁶ Hanan nahamad an gayyum ya kalyonay makulug.

²⁷ Hay mamangulun atom ya tibom ta waday pangal-am hi kanom umat hi payo an liyakom ne ahika nangapyah balem.

²⁸ Deket maid di numbahulan nan hinag-on mu ya adika e muntistigu ta em kanan di nabahulan. Ya adi maphod an haulom di tatagu kediyen atom. ²⁹ Deket waday inat di ibbam an tagu ke he-a hi gaga-iho ya adim kanan di "Atok pon hiyay inat nan ha-on." Adim iathidi. Ya adim e nomnomon an ibaloh diyen ad-adin inat nan he-a.

³⁰ Hay ine-en di makahiggan tagu ya athitu: Waday naminghan an eyak nundaldallan hi payo ya habal nan makahiggan tagun maid di nomnom na ³¹ ya namahig an natatag-ey holok ya pagit. Ya niwalong nadan tuping an nungkagde. ³² Handih nomnomnomok di mipanggep ketuwen tinibok ya athituy inadal ku: ³³ Adi maphod nan deke on palpal-iwan

ta eta mahmahhuyop weno deke on nun-up-uppit ta, ³⁴ te maid maptok ya mumbalin tan nakawwotwot, umat nah tagun malmallinggop mu pinghanadi ya immaliy mangako ot akawon day pihhuna.

25

¹ Datuwe pay di udum an tugun Solomon an impitudok din patul an hi Hesehiah ad Judah.

² Dayawon takuh Apu Dios takon di wadaday uggena impainilan ditaku. Ya dayawon takuy ap-apu taku tuh luta gapu nadah ipainilanan ditakun inadal na. ³ Hay kinatag-en di kabunyan ya kinadallom di baybay ya adi malkud. Athidi bon adi mainila ya adi maawatan di nomnomon di patul.

⁴ Hanan mungngunuh gumok ya mahapul an ayugona nan silber ta kaanona nan lugit an nidum ta mamahma ne ahina kinapya nan pinhod nan kapyeon. ⁵ Athidi bon mahapul an makaan nadan tatagun ad-adiy ituguna nah patul ta limpiyu ya maandong di pun-ap-apuna.

⁶ Adim ipatag-ey adol muh hinangngab di patul ya adim iingngoy adol mu nadah tatagun natatag-ey saad da. ⁷ Kudukdulnay had-om ta nangamung nan patul an mangali ke he-an ume kah kad-ana, mu nan edaka ba-inan hi hinangngab di opisyal na.

⁸ Ya adika kagalagalan e mundalom mipanggep nah kanam an tinibom an naat te indanit waday ohan muntistigun kananay langkak nan kinalim ya maba-inan ka.

⁹ Deket waday nunhallaan yu nah hinag-on mu ya iphod yun ihummangan. Ya deket waday nunhummanganan yu ya adim e kanalkalyon hi udum an tatagu. ¹⁰ Te deket waday mangngol an kalkalyom di mipanggep kediye ya kanan day makattumbuk kat mibabain kat nangamung.

¹¹ Makaphod di pangngolan hi kalyon di ibban tagu hin hidiyey pinhod an donglon kediye tiempo. Hidiye ya umat nah balituk an niphod an niha-ad nah silber.

¹² Hay tugun di nanomnoman an tagu ya paddingnay odon an balituk nah tagun naminhod an mangngol.

¹³ Hanan makattuning an danum ya makakkaphod an inumon nah ahianin namahig di potang. Athidi bo nah tagun midinol an mitud-ak an makihummangan an umipaamlong nah tagun nangitud-ak ke hiya.

¹⁴ Hanan tagun kananay waday ibaddang na yaden maid kaya ya umat nah kulabut an kanan on ialinay udan yaden deman ot an maid.

¹⁵ Deket mauley kali ya damanan mihapitan di ap-apu. Takon nan tagun paddingnay makakkulhiy puhu na ya loktat ta impayam-on di maulen kali.

¹⁶ Deket waday hinamak muh iyyukan ya adim halman di kakan te loktat ya iutam.

¹⁷ Athidi bo nah e pakibkib-unan hi balen di gagayyum an deket kankanayun ya loktat ta ibobboh-ol dita te immingle da.

¹⁸ Hanan adi makulug an ipabahul di ohan tagu ya mialig nah bakdung, matadom an hina-long ya pana an pumate.

¹⁹ Deket eta mundindinnol nah tagun adi midinol ya athidi nan e igalgal di mun-iwal an bab-a weno idalan di napilay an huki.

²⁰ Deket ikankantaan di u-umyungan an tagu ya paddungnay kaanon di bulwatin nan tagun nakakkaktol weno ha-adan hi ahin nan liput na.

²¹ Deket humihhingit di ohan tagun he-a ya ipatibom di maphod ke hiyat panganom ten naagangan weno painumam ten nauwo. ²² Ta gapu nah pangatam hi maphod ke hiya ya bumain nah adi maphod an at-attonan he-a* ya hi APU DIOS di mangidat hi ginun-ud muh nangatam kediyen maphod.

²³ Makulug an hay dibdib an malpuh north ya umialih udan. Athidi nah tumbuk an makulug an humlun hi bumoh-olan di tagu.

²⁴ Kudukdul nay eta umiwe nah allung mu nan eta makiad-addum hi inayan an natutut.

²⁵ Hay amlong an mangngol nah maphod an nipainilan nalpuh nidawwi ya umat hi amlong nan nakauwwon tagun uminum hi makattuning an danum.

²⁶ Hanan maphod an tagun midngolan hi kalkalyon di gaga-ihon tatagu ya paddungna nan ob-ob an nakilut weno nakdotan.

²⁷ Halman key kakan hi iyyukan ya adi maphod hi adol. Athidi bon ad-adi hin eta pidpiddayaw.

²⁸ Hanan tagun adi pakaippol hi boh-ol na ya umat nah boblen nadadag di alad nat nalakah panggopan di buhul na.

* **25:22** 25:21-22 Romans 12:20

26

¹ Hanan tagun makudang di nomnom na ya adina lebbeng an dayawon di tatagu, athidi bon adina lebbeng an mundalalu nah inugawan ya umudan nah ahiani. ² Deket idutan di ohan tagun maid di bahul na ya maid di pumbalinana mu mumbalin an kay hamutin pamganah tayy-atayyap an adi mungkohop.

³ Hay panudduh kabayu ya nan huplit ya nan gumok an ipakamal. Athidi bon hay panuddu nah tagun naala on inat nay atona ya hay hoplat.

⁴ Adim humangon nan tagun makudang di nomnom nan nalnalgom di kalyona te deket humangom ya hidiyey kitib-anan nun-ingngo kayu. ⁵ Mu hin-uddum ya mahapul an humangom nan tagun makudang di nomnom na te deket adim humangon nan nalnalgom an kalyona ya hay punnomnom nah adol na ya nalaing.

⁶ Deket idinol mu nan tagun makudang di nomnom nan mangitakdog ke he-an e maki-hummangan ya paddungnay pinutul muy hukim weno paddungnay imminum kah kodot.

⁷ Hay tugun nan tagun makudang di nomnom na ya paddungna nan napilay an huki.

⁸ Maid di nomnom hin totobalon nan tagun makudang di nomnom na, umat hi e pangibayyabeyan hi nibobod an batu.

⁹ Katatakut di tugun di tagun makudang di nomnom na, umat nah nabutong an nun-odon hi bakdung.

¹⁰ Hanan tagun logmonay ayag nadah tatagun makudang di nomnom da weno kumpulmin

mala-ut tangdanana dida ya umat nah tagun kumpulnay pangidongdonganah panana.

¹¹ Hanan tagun makudang di nomnom nan ipanidwa nan aton di nihallaana ya umat nah ahun kanonay in-uta na.*

¹² Kudukdul nan tagun makudang di nomnom na mu nan tagun hay punnomnom na ya nalaing yaden deman ot an adi.

¹³ Hanan tagun humigan mungngunu ya adina pinhod an lumah-un te igadul nan kal-ina ya waday layon nah dola.

¹⁴ Hanan makahiggan tagun mahmahhuyop an ammunay oggan mumballin ya umat nah onob an ammunay oggan idakig on imbughul.

¹⁵ Takon mo anhan di umiduwana ya higaana.

¹⁶ Hay punnomnom di makahiggan tagu ya damanan apputonay pitun tatagun nalaing an tumugun.

¹⁷ Hanan tagun deke on makibibiyang nadah munhahannu ya paddungna nan tagun dinamuna on natagal an ahu nah dalam ot odnanay ingan diyen ahu.

¹⁸⁻¹⁹ Hanan tagun lukuwonay ibbana ne ahina kinaliy langlangkak na ya katatakut, umat nah mun-angon tagun logmonay pana.

²⁰ Deket nagbuy nitungu ya mad-op nan apuy. Athidi bon matikod di aawwit hin maid day tumanumbuk an dumadag.

²¹ Hay nakaddaman tagu ya nalakan mangilappuh pun-aawwitan, umat hi bala ya apuy an padalanganay itungu.

* **26:11** 26:11 Tibon yuy 2 Pedro 2:22.

²² Hay tatagu ya pinpinhod dan dongdonglon di tumbuk, umat nah mahong-on makan an pinpinhod an kanon.

²³ Hanan maphod an kalin punhanih adi maphod an wadah nomnom ya umat nah pintol an punhanih ad-adin ang-ang.

²⁴⁻²⁵ Tibon yu ot nadan tatagun kay da maphod mu kon ot gaga-ihoy nomnom da ya maphod di kalyon dat panani dah namahig an hingit da. Kinali adiyu kulugon di ngannen kalyon da. ²⁶ Mu takon di haniyan da nan gaga-ihon nomnom da ya mainila metlaing nadah gaga-ihon aton da.

²⁷ Hanan tagun mungka-ut hi bitun kaknaan di ibbanan tagu weno puligonay batuh ibbana ya loktat ta hiyay makna nah bitu weno hiyay kiknaan nan batu.

²⁸ Hanan tagun hingitanay ibbanan tagu ya adina pagan-anu hin pa-iyona dida gapuh langkak an kalyona mipanggep ke dida.

27

¹ Adim ipahhiya nan ninomnom mun atom hi bigat weno hi udum hi algo te uggem inilay maat ke he-ah bigat weno hi udum hi algo.

² Adim e dudugon an mangalkalih kaphod mu, lebbengnan hay udum an tataguy mangalin maphod ka.

³ Hay dam-ot di pamah-onan hi batu ya pantal ya adi miingoh dam-ot nan ligat an idat nan tagun makudang di nomnom na.

⁴ Hay bungot ya namahig an dumadag. Mu namam-an katatakut di pumbanagan di annil ya amo.

⁵ Kudukdulnay kalyan di ibba nah nihallaana te hidiyey kitib-anan waday pamhod.

⁶ Hanan makulug an gayyum ya midinol takon di mahakit di pangalyanah nihallaan, mu tibom ot nan buhul mun mangipatpatiboh pamhod nan he-a.

⁷ Deket nakabhug di ohan tagu ya takon di iyyukan ya adina udot hangudon an tamtaman, mu deket nakaaggangan di tagu ya takon di mumpait nan makan ya malumiyy panamtam na.

⁸ Hanan tagun timmayan ot umadawwih nun-hituwana ya umat nah hamutin tinayanany buya na.

⁹ Hay maphod an tugun di ohan gayyum ya umat nah nabanglun hamuy an umipaamlong.

¹⁰ Adim iwalong nadan gagayyum mu ya gagayyum amam. Te udum hi algo ya maphapul muy baddang da ya diday nadadawon bumaddang ke he-a mu nan tulang mun wadah nidawwin boble.

¹¹ Imbabalek, mundongol kah tugun kut lumaing ka ya manomnoman kat umamlongak ya deket waday mangibaag ke ha-on hi nanugun kun he-a ya damanan humangok dida.

¹² Hanan nanomnoman an tagu ya tibona ken waday adi maphod an maat ya umadawwi, mu nan tagun makudang di nomnom na ya bay-ananan maat ne hinolholtap nay numbalinan diyen naat.

¹³ Deket waday umutang ke he-a ya waday inawit nah uggena impakainnilan tagun mangitakdog ke hiya ya mahapul an waday alam ke hiyah nabalol hi pangid-onam nah utang nan tagun uggem inilat waday innunan mumbayad ke he-a.

¹⁴ Deket itkuk mu nah biggabiggatnay apngam hi gayyum mu ya hay pun-awat nan diye ya kay idut.

¹⁵ Hanan inayan an babain natutut ya umat nah lomlom an umipahiga. ¹⁶ Maid di innun an mangipatikod ke hiya te umat nah dibdib an adi mabalin an padin-ongon ya umat bo nah lanan adinadaman e gomgomon hi takle.

¹⁷ Hay natupun otak ya damanan haiton athidi nah tagun makudang di inilanan damanan lumaing hin baddangan di tagun nanomnoman.

¹⁸ Hay tagun mangipaptok nah kaiw an bumungah makan ya waday kanonah bungana. Athidi bo nah muttatyun deket pakaippaptok na nan kon muttatyun hiya ya mipadayaw.

¹⁹ Hay punnomnom di ohan tagu ya hidiyey mangipainilah pangi-ena umat nah malin-ong an danum an damanan pangidiggalan hi anga.

²⁰ Maid di poppog nay maten tagu, athidi bon maid di poppog nay omnawan di tagu.

²¹ Hay balituk ya gumok ya mamahma ten ayugon nah apuy, mu hay pangi-en di tagu ya mipainila ten waday mangipadayaw kediyen tagu te maang-ang hin mumpahhiya weno adi.

²² Hanan tagun makudang di nomnom na ya takon di punhoplat ta inggana dandanin mate

ya adinadaman e mumbaliw, adi umat hi pagen deket binayu ya maappil di boga nah dugi.

²³ Pakaippaptok mu nadan aggayam mu ²⁴ te hay udum an kinadangyan ya adi munnananong umat nah pun-ap-apuwan di tagun waday kapoppogana.

²⁵ Gaatom nan dagamit ipakan muh aggayam mu. Ya deket nap-u moy dagami ya holok moy em kompayon ta dammunay punhoodam nah mitun-ud an iliyak mu ²⁶ ta dakol di ipakan muh aggayam mu. Deket athituy atom ya dakol di dutdut di kalnerom an kapyao hi bulwati. Ya mabalin an umigatang ka damdama nadah gulding mut pangatang muh lutan id-um muh lutam. ²⁷ Ya adi kayu makudangan hi gatas an maala yu nadah uggeyu inggattang an gulding.

28

¹ Hanan gaga-ihon tagu ya bumtik takon di maid di mamdug ke hiya, mu nan maphod an tagu ya adi tumakut, umat nah layon an maid di takutana.

² Deket gaga-iho nadan bimmoble ya mahanhantot di mun-ap-apun dida, mu deket nalaing ya nanomnoman di mun-ap-apun dida ya munnanong an maphod di boble da.

³ Hanan nawotwot an tagun mangipaligligat hi ibbanan nawotwot ya paddungna nan nal-ot an udan an dadagonay intanom.

⁴ Hanan tagun ngohayonay olden ya hidiyey kitib-anan pakatbalonay gaga-ihon tatagu, mu nan tagun un-unudonay olden ya hidiyey kitib-anan adi makiunnud ke dida.

⁵ Adi maawatan di gaga-ihon tataguy maandong an pangat, mu nada ken mundayaw ke APU DIOS ya maawatan da.

⁶ Kudkudukdul nay nawotwot ta mu ta limpiyuy pangat mu nan eta kadangyan an nakuluk.

⁷ Hanan nanomnoman an imbabale ya mangun-unud hi olden, mu nan imbabalen maki-kieh maid di hilbinan tagu ya ibabainay aammod na.

⁸ Hanan tagun kumadangyan gapuh onngal an porsienton di ipautang na ya loktat ta umey kinadangyana nah tagun hummok nadah nawotwot.

⁹ Hanan tagun adina un-unudon di tugun Apu Dios ya adi hangudon Apu Dios an donglon di dasal na te umipaboh-ol ke hiya.

¹⁰ Hanan tagun lalitona nan limpiyun tagut atonay gaga-iho ya loktat ta hiyay nadadag, mu nan limpiyun tagu ya waday gun-udona.

¹¹ Hay punnomnom di kadangyan hi adol na ya hiyay nakannomnoman. Mu nan tagun nawotwot an nanomnoman ya impakainnilanay pangien diyen tagu.

¹² Deket maphod an tataguy mangapput an mun-ap-apu ya mun-an-anlay tatagu. Mu deket nan gaga-ihon tataguy mun-ap-apu ya e mungkitalu nadan tatagu.

¹³ Hanan tagun italutalu nay bahul na ya maid di pumbanagan am-in di atona, mu nan tagun ipainilanay bahul nat muntutuyu ya homkon Apu Dios.

14 Deket hi APU DIOS di un-unudom ya mabendisyonan ka, mu nan tagun impainghanan mangat hi gaga-iho ya ahi madadag.

15 Mahmok di nungkawotwot ten gaga-ihon taguy mun-ap-apu, te umat nah layon an katatakut an mun-olmom ya umat nah bear an mangalin kumalat.

16 Hanan ap-apun punholholtaponay tataguna ya makudang di pun-awat na, mu nan limpiyun ap-apu ya mabayag di pun-ap-apuwana.

17 Hanan pimmaten tagu ya mabulubulun di nomnom na inggana mate gapu nadah bahul na mu adiyu homkon.

18 Deket limpiyuy at-attom ya malinggop ka, mu deket bokon limpiyuy at-attom ya loktat ta madadag ka.

19 Hanan mahlun mungngunu ta waday kitaguwana ya dakol di pangal-anah kanona, mu nan tagun palpal-iwwanan adi e mungngunu ya mawotwot ta inggana.

20 Hanan midinol an tagu ya mun-am-amlong hi nitaguwana. Mu nan tagun pinhod nan gagalán kumadangyan ya makastigu.

21 Adi maphod an adi limpiyuy aton an mangipanuh kasu, mu hay udum an tatagu ya gagaid dan mangiat hi gaga-iho takon di ittay di mibayad ke dida.

22 Hanadan naagum an tatagu ya pinhod dan abun kumadangyan. Mu uggeda inilan loktat ta mumbalin dah nawotwot.

23 Deket kalyam nan tagu nah nihallan inat na ya ahi ongal di pumpasalamatanan he-ah udum

hi algo mu nan em kahintobtoballon yaden adi makulug.

²⁴ Hanan tagun akawanay ammod na ya kananay ugge nihallay inat na, mu mibilang an gaga-ihon umat nah pimmate.

²⁵ Hanan tagun naagum an pinhod nan bagiyon am-in di nganneh diye ya humlun hi punhahallaan, mu nan tagun idinol nan APU DIOS di mahapul na ya mabendisyonan ta pumhod di biyag na.

²⁶ Hanan tagun mundinol ya abuh wadah nomnom na ya ugge nanomnoman, mu nan tagun idngol nah kalin di nanomnoman ya maid di ikagu na.

²⁷ Hanan tagun inilanan hummok hi nawotwot ya adi makudangan hi mahapul na. Mu nan tagun maid anhan di homok na nadah maligatan ya maidutan.

²⁸ Deket mun-ap-apuy gaga-ihon tagu ya mitalu nadan tatagu, mu deket napoppog di pun-ap-apuwana ya dumakol day maphod an tatagu.

29

¹ Hanan tagun pun-ilodlod na ot ya abu hin puntugun ya loktat ta madadag ya adi mo mabalin an baddangan.

² Deket maphod di pangat nan ap-apun mun-ap-apuh ohan boble ya mun-am-amlong nadan tataguna, mu deket gaga-iho nan ap-apu ya mahmok nadan tatagu.

³ Hanan imbabalen gamgamanay kanomnoman ya ongal di pun-amlongan di ammod

nan hiya. Mu deket maki-kie nadah binabain ipabayad day adol da ya maumay kinadangyana.

⁴ Deket paptokan nan ap-apuy maandong an pangat ya pumhod nan boblen pun-ap-apuwana, mu deket gamgamanay pihhun mibayad ke hiyah pangatanah gaga-iho ya dadagona ot ya abu nan boble.

⁵ Hanan tagun kahintobtoballonay ibbanan tagu ya hiya pey mangapyah kadadagana.

⁶ Hanan gaga-ihon tagu ya nan pumbahulanay manadag ke hiya, mu nan maphod an tagu ya mun-am-amlong ya mungkanta gapuh amlong na.

⁷ Hanan maphod an tagu ya ikagu nay kalebbengan nadan nawotwot, mu nan gaga-ihon tagu ya adina ikagu dida.

⁸ Hanadan tatagun maid di pangibilang dah ibbadan tagu ya guluwon day boble, mu nadan nanomnoman an tatagun ya aton day luminggopan di boble.

⁹ Deket waday nunhallaan di nanomnoman an tagu ya nan tagun makudang di nomnom na ya maid di pumbalanan di punhummanganan da te pangan ot ya abun nan tagun makudang di nomnom nay ngala, bungot ya mumpadngol.

¹⁰ Hanan tagun pumate ya ibobboh-ol na ya ihik nan patayon nadan limpiyun tatagu, mu nan maphod an tagu ya adina aton di athidi te ipaptok na dida.

¹¹ Hanan tagun makudang di nomnom na ya ipatibonay boh-ol na, mu nan nanomnoman an tagu ya naanus ya ippol nay boh-ol na.

¹² Deket pakakuluggon nan ap-apuy kumpulmin idatdatong dan hiya, takon di adi makulug ya loktat ta munlangkak am-in nadan opisyal na.

¹³ Hay nun-ingngohan nan mahmok an tagu ya nan mangipaligligat ke hiya ya hi APU DIOS di nangidat ke didah mata dan panibo da.

¹⁴ Deket itakdog nan ap-apuy kalebbengan nadan nawotwot ya mabaybayag di pun-ap-apuwana.

¹⁵ Deket tugunon ya disiplinaon di ammod di imbabale da ya manomnoman da. Te nan imbabalen adi madisiplinaan ta atonay pinhod nan aton ya ahina ibabain di ammod na.

¹⁶ Deket mun-ap-apuy gaga-ihon tatagu ya mamam-ay kinagaga-ihon nadan bimmoble. Mu ahi tibon nadan maphod an tataguy kapoppogan di pun-ap-apuwan da.

¹⁷ Deket disiplinaom di imbabalem ya luminggop ka ya umamlong ka.

¹⁸ Hanadan tatagun adi mangun-unud hi kalin Apu Dios ya aton day kumpulmin pinhod dan aton, mu nan tagun makangngun-unud ke Apu Dios ya ongal di bendisyona.

¹⁹ Hanan muttatyun naligat an mangun-unud ya adi gumlay kalih panugunan ke hiya ta hidiye nan mahapul an disiplinaon. Te deket adim disiplinaon ya takon di maawatanay kalyom ya adina un-unudon.

²⁰ Kudkudukdul nan tagun makudang di nomnom na te waday namnaman matuttuduwan an mangat hi maphod mu nan tagun adi munnomnom on kimmali.

²¹ Deket iabulut nan ohan tagun aton nan muttatyunay kumpulmin pinhod na mipalpuh kaunga na ya loktat ta nan muttatyunay umidat hi hakit di nomnom nah udidina.

²² Hanan tagun hi ittay on bimmoh-ol ya dakol di pumbahulana te wadan waday pakihan-nuwana weno pakiawwitanan hiyay gumapu.

²³ Hay pumpahhiyaan di taguy mangibabah nitaguwana, mu nan mumpakumbaban tagu ya hiyay malispitu.

²⁴ Hanan tagun baddanganay mangako ya idat-tanay adol nah kabulubulunana te deket muntistigut iuh-u na ya makastigu dan duwa. Ya deke bot nomnomonan munlangkak ya kastiguwon Apu Dios.

²⁵ Deket tumattakut kah tatagu ya kay ka naknah bitu. Mu deket hi Apu Dios di pundi-nolam ya malinggop kan maid di maat ke he-ah ad-adi.

²⁶ Am-in di tatagu ya gamgaman dan mih-up nah ap-aput mumpabaddang da, mu hi APU DIOS ya abuy mamaddang nadah ma-ma-idan ya nadah maandong di pangat da.

²⁷ Hanadan maphod an tatagu ya hihingngitan da nadan gaga-iho. Athidi bo nadah gaga-ihon hihingngitan da nadan maphod an tatagu.

30

¹ Datuwey kinalin Agur an imbabalen Jakeh: “Apu an Dios, u-umyungak an abu. Maid di nam-namak gapuh athitun ma-ma-at hi nitaguwak.

² Hay punnomnom kuh adol ku ya hi am-in an katagutagu ya ha-oy di ma-ma-idan di inilana. Ya

hay punnomnom kuh adol ku ya kayak bokon tagu te makudang di pun-awat ku. ³ Adiyak nalaing ya uggeyak nanomnoman. Ya deke bot mipanggep ke he-a Apu Dios an makakkaphod an abu ya adik maawatan di pangi-em.”

⁴ Hi Apu Dios ya abuy dimma-ul tuh lutan nalpuh kabunyan ya hiya ya abuy timmalakdang hidi. Hiya ya abuy nangdon hi dibdib ya hiyay ukod hi pangipaeyana. Hiyay ukod hi baybay an paddungnay ingguku nah bulwatina. Ya hiya ya abuy nunlukud hi pumboblaysan di tatagu tuh luta. Deket waday udum hi inila yun nangat ke datuwe ya kalyon yu hin dahdih diye ya kalyon yuy ngadan di imbabalena.

⁵ Hi Apu Dios ya makulug am-in di kinalina. Hiya ya paddungnay happiyon nadan mihikug ke hiya. ⁶ Adim udman nadan kalina te iathidim ke ya boh-olan daka ya kitib-anan munlangkak ka.

⁷ “APU DIOS, adim anhan ibahho datuwen duwan ibagak ta ahiyak mate: ⁸ Hay mamangulu ya adim anhan iabulut an munlangkakak. Ya hay mikadwa ya adim anhan iabulut an eyak mawotwot weno kumadangyan. Mu idat muy umustun kanok ya nadan udum an mahapul kuh kabigabigat. ⁹ Te indanit kimmadangyanak ya adiyak mo mundinol ke he-a ya kanak moy adi daka mahapul an Dios ku. Mu deke bot mawotwotak ya kal-ina ya mangakowak ta ibabain daka.”

¹⁰ Dakayun tatagu, adiyu e kanalkalyon nah kon muttatyuy langkak mipanggep nah mut-

tatyuna te idutan daka nah muttatyu ta holtapom di inat mu.

¹¹ Wada day tatagun adida lispituwon di ammod dan idutan da dida ya adida mumpasalamat ke dida. ¹² Wada da boy tatagun hay punnomnom dah adol da ya makaphod da mu hay kakulugana ya gaga-iho da. ¹³ Ya wada day tatagun namahig an mumpahhiya dan hay punnomnom dah ibba dan tagu ya nakababban maid di bilbilang da. ¹⁴ Wada da boy udum an tatagun pangal-an da nadan nawotwot ya mahmok an tatagu ya adida ikagu hin nganney maat ke dida.

¹⁵ Hanan matok ya duway punhuphup nah dala. Mialig datuwen imbabalenan ad-addi mahingla an kanan day "Idatanak pay! Aga, idatanak pay." Wada boy opat an uggeda inilan mapnek an maid di kanan on abu mo! ¹⁶ Datuwe ya nan lubuk an ad-addi mapnu, nan babain maid di imbabalena, nan mamagan lutan mahapul nay udan ya nan gimmanab an apuy an adi mabalin an mad-op ta taganay gohob hi mabalin an gobhona.

¹⁷ Hanan tagun ngohayona weno ibaag nay ammod na ya lebbengnan matet kanon di hamutiy matana ya kanon nan hamutin mangan hi adol di natey adol na.

¹⁸ Wada da boy tulu, ay adi, opat gayam an umipamodwong ya naligat kun maawatan: ¹⁹ Hanan tuldun tumanayyapan hi nakaittag-eh kabunyan, nan ulog an mumbulluwan nah ongal an batu, nan bangkan mundalan hi baybay ya nan pumpohhodan di lalaki ya babai.

²⁰ Nomnomon yu ke boy pangat nan babain waday inayana yaden makilalaki. Deket nun-amo ten nagibbun nakihuyop hi udum an lalaki on kananay “Maid man anhan di inat kuh gaga-iho!”

²¹ Waday tulu, ay adi, opat gayam an himpap-pangen ma-ma-at tuh luta: ²² Hanan himbut an mumbalin an patul, nan tagun maid di nomnom nan wadan am-in nadan pinhod nan kanon, ²³ nan babain humihhingit an abu, mu indani ya nalahin, ya nan babain muttatyun loktat ya hiyay nihannot nah babain kon muttatyun hiya.

²⁴ Wada da damdamay opat an matagu tuh tap-on di lutan i-itay da mu nakala-ing da: ²⁵ Hay mamangulu ya nadan gutul. Dida ya adida nakal-ot yaden tagan day amung hi makan nah inugawan ta idulin dat usalon da nah tiempon di ahi kotolan an maid di maalah makan. ²⁶ Hay mikadwa ya nadan i-itay an aggayam an mumbaleh batu. Adida nakal-ot mu inila dan e mumbale nadah dohak di babatu. ²⁷ Hanada ke bon dudun ya maid di ap-apu da muden mun-uunnud dan tumayyap mipuun hi saad dan umat hi tindalu. ²⁸ Hana ke damdaman banbanaggo ya mabalin an mapidit, muden mahamak mu didah balen di patul.

²⁹ Wada day tulu, ay adi, opat gayam an klasen matagun kay da hiyyahiyyan mundaldalan: ³⁰ Hay mamangulu ya nan layon. Hiyay kalkal-otan ya maid di takutana. ³¹ Hanadan udum an kay hiyyahiyyan mangmangnge ya nan kawitan an manuk, nan lakin gulding ya hanan patul an mangipanguluh tindaluna.

³² Deket numbalin kan kay hiyyahiyya weno numplanu kah gaga-ihon atom ya makudang di nomnom mu. Adim nomnomon an naka-importante ka ya adim aton nan implanum an gaga-iho. Haniyam ot di angam hi taklem gapuh bain mu.

³³ Makulug peman an deket batilon di gatas ya mumbalin an butter. Makulug bon deket duntukom di olong di tagu ya dumala. Ya makulug bon deket impabungot muy ohan tagu ya nunna-ud an mun-awwit kayu.

31

¹ Datuwey kinalin Lemuel hi intugun inanan hiya: ² “Imbabalek, he-a ya nawada ka te gapuh dasal kun Apu Dios. Donglom datuwen itugun kun he-a: ³ Adika makibabai te hidiyen pangiey humlun hi kadadagan di papatul.

⁴ Donglom an imbabalek, hanan ap-apu ya maphod ot hin adi makanginum ta adi deke on ena pun-am-aminulan nadan mainum an bumutong. ⁵ Te deket imminum da ya kal-iwan da mo nadan olden ta adida mo hangudon nadan nawotwot. ⁶ Hana ken bumutong an mainum ya inumon nadan dandaniy kateda ya nadan namahig di kabulubulunan da. ⁷ Manuket uminum da ya kal-ina ot ya kal-iwan da dadiye.

⁸⁻⁹ Mahapul an maandong di atom an mangipanuh kasun nan nidiklamun makakkahmok ya ma-ma-idan an tagu. Ya itakdog mu nimpey kalebbengan nadan maid di kabaelan dan mangitakdog hi adol da.”

¹⁰ Naligat an hamakon di lalakiy babain maphod di ine-ena ta iinena. Mu deket waday hamakona ta iinena ya nabalbalol mu nadan nakaballol an odon. ¹¹ Hidiyen lalaki ya ongal di dinol nan ipaptok diyen inayanay nunhi-tuwan da. Ya gapun hiya ya makabbaddangan nan lalakit adida makudangan hi mahapul da. ¹² Hidiyen babai ya maphod ta nangamung di atonan adina e dadagon di inayana.

¹³ Hiya ya mahlun mun-abol ya mangugut. ¹⁴ Ya mialig hiya nah ongal an bapor an mahlun mangianamut hi pananud nah familyana takon di nidawwiyy pangal-ana. ¹⁵ Bumabbangun bo nah biggatnat idadaanay kanon di pamilyana ya ituddunay aton nadan muttatyuna. ¹⁶ Pakannomnomonay balol nan lutan pinhod nan gatangon on ahina ginatang. Usalona boy pihhu nat tanomanah diyen lutan ginatang na.

¹⁷ Hiya ya nal-ot ya mahlun mungngunu. ¹⁸ Ya takon di nahilong ya taganay ngunu ya waday hilbin am-in di nun-atuwana. ¹⁹ Hiya boy mamudun ya mangabol ya mangugut hi bulwati na.

²⁰ Ya adi naimut an umidat nadah tatagun mama-idan.

²¹ Maid di kaguhana takon di umaliy ahi kotolan te waday maatung an ibulwatin di pamilyana. ²² Hiya boy mangapyah iap-ap nah kamana ya maphod di ang-ang di bulwatina.

²³ Lispituwon nadan ibba dan bimmoble nan inayana te hiyay oha nadah mangipangpangulu ke didan bimmoble.

²⁴ Manganapyah diyen babaih bulwati ya balikit ta igattang na.

²⁵ Hiya ya makilog ya lispituwon di tatagu ya adi madanagan mipanggep hi nitaguwan dah udum hi algo te waday dinol na.

²⁶ Nanomnoman an mungkalkalli ya midinol di kalyona. ²⁷ Hiya ya mahlu ya pakaippaptok nay mahapul di pamilyana.

²⁸ Pakallispituwon di iimbabalena ya totobalon damdaman nan inayana. ²⁹ Kanan nan inayanay “Dakol di binabain maphod di ine-ena, mu he-ay kapkaphodan.”

³⁰ Hay kinamaddikit ya humaul ya adi munnananong. Mu nan babain mundayaw ke Apu Dios ya hiyay lebbengnan midayaw ya malispitu.

³¹ Hay athidin babai ya lebbengnan lispituwon di tatagu ya midatan hi ginun-ud na gapuh maphod an inat na.

Nan Kalin Apu Dios
Ifugao, Tuwali: Nan Kalin Apu Dios Bible

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Ifugao, Tuwali)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-12-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

49ee376c-72c3-5db8-beb4-e0ad2751a4bf